

REVISTA DE ● L'ASSOCIACIÓ DE MESTRES ROSA SENSAT ● N. 45 NOVEMBRE-DESEMBRE 1988

in-fàn-ci-a

Treball globalitzat a partir de centres d'interès

Passem als mestres l'experiència d'uns altres mestres que han fet treball globalitzat amb els seus alumnes i en coneixen les dificultats, els avantatges i els recursos.

3/4 ANYS

El 3

Quadern amb 12 temes
Carpeta de material
Guia del mestre

4/5 ANYS

El 4

Dos quaderns de treball
Llibre d'imatges
Carpeta de material
Guia del mestre

5/6 ANYS

El 5

Dos quaderns de treball
Llibre d'imatges
Carpeta de material
Cinc murals
Guia del mestre

5/7 ANYS

Nas de barraca

Dotze llibres per
aprendre de llegir

*Col·lecció La Clau,
de Rosa Sensat*

EL CATÀLEG MÉS COMPLET D'EDUCACIÓ INFANTIL

EDITORIAL ONDA. Passeig de Gràcia, 120, pral. Tel. 218 21 16 / 08008 Barcelona

Cursos globalitzats a partir d'objectius d'aprenentatge

La col·lecció **Xiri-miri** ha sorgit amb l'afany d'oferir una eina de treball que afavoreixi el desenvolupament global dels nens de 2 a 6 anys a partir d'uns objectius concrets fent avançar cada nen des del nivell de desenvolupament i d'aprenentatges en què es troba i tenint en compte les característiques personals i ambientals que li són pròpies.

2/3 ANYS

Quac/Quac

Un quadern de treball
Bossa de gomets
Guia del mestre

3/4 ANYS

Cucut

Dos quaderns de treball
Bossa de gomets
Guia del mestre

4/5 ANYS

Cric-Cric

Dos quaderns de treball
Bossa de gomets
Guia del mestre

5/6 ANYS

En Nil

Dos quaderns
Llibre de lectura
Bossa de gomets
Carpeta de material
Guies del mestre

*Col·lecció Xiri-miri
de l'Avet*

BEN TRACTATS ELS ANIMALS. I ELS NENS?

«La Generalitat ha inaugurat a Barcelona la primera comissaria pública d'Europa per a la recepció i la tramitació de denúncies contra la infracció de la Llei de Protecció dels Animals, aprovada pel Parlament de Catalunya la primavera passada» (La Vanguardia, 19 d'octubre de 1988). La primavera passada, mentre es votava l'esmentada llei de protecció als animals, recordàvem com la primera vegada que es penà un maltracte a un nen, es féu amb el recolzament jurídic d'una llei sobre la protecció dels animals; el nen, si més no com a animallet petit, havia de tenir el mateix respecte que els altres cadells.

Recordàvem l'anècdota, que té més de cinquanta anys, però pensàvem que aquests anys no havien passat en va arreu, i que no podia ser vana l'autonomia de la Generalitat en la protecció dels nostres nens petits. Per aquelles mateixes setmanes el Parlament acabava de fer públic un informe sobre maltractaments als infants, les recomanacions per prevenir-les, i posar-hi remei, i la recomanació final de dedicar una instància específica a la recerca, recepció i tramitació dels casos de maltractament: un Síndic de Greuges especialitzat en la defensa dels drets dels nens.

Aquesta és una figura que ja existeix i està en fase d'experiència en altres països, que mostren i exerceixen la seva responsabilitat respecte al benestar dels nens en aquesta societat contribueix a formar la seva persona, quan els falla o els és contrària pot marcar-los negativament, i fins a anorrear-los.

Durant aquests anys, **Infància** ha hagut de ressenyar amb pena la negativa a fer una llei catalana per a l'educació dels nens més petits, comentar amb esperança i recel l'aparició de dos decrets bessons que pretenien substituir la llei, i el retard en les ordres que els desplegaven, aplaudir el pla especial de formació d'educadors per a aquestes edats, tot lamentant les limitacions de la seva aplicació.

I creïem que havia de ser prioritària la creació d'una institució, la del *Síndic de Greuges a l'Infant*, dedicada a la defensa genèrica del dret del nen al seu benestar, i a la defensa del dret de cada un dels nens a ser ben tractat.

Ara els diaris ens diuen que la comissaria dedicada als maltractes a animals que s'acaba d'inaugurar és la primera comissaria pública d'aquest tipus a Europa.

Els animals han tingut més sort que els nens. «Som una meravella.»

in-fàn-ci-a-45

Educar de 0 a 6 anys: LA INTEGRACIÓ DE L'EDUCACIÓ INFANTIL AL SISTEMA EDUCATIU/Marta Mata i Garriga	4
Escola 0-3: LA MARE TORNA AL TREBALL/Carme Cols i Clotet	10
Escola 0-3: RECERCA I ESCOLA-BRESSOL/Conversa amb Walter Fornasa	12
Bones Pensades: JOCS AMB PAPER	15
Escola 3-6: INCORPOREM L'ENTORN A CLASSE/M. Teresa Feu i M. Teresa Vilarnau	16
Escola 3-6: TEMPS ERA TEMPS. ANAR AL PARVULARI AL SEGLE XIX/Josep González-Agàpito	20
Infant i Societat: EL TEMPS D'UN CONTE/Geneviève Patte	24
Infant i Salut: L'ANSIETAT EN LA PRIMERA INFÀNCIA/Josep Toro	32
Racó del Conte: QUIN FRED QUE FEIA/Jaume Cela	36
Informacions	38
Índex General 1988	40
Cop d'ull a revistes	47
Biblioteca	48

Edició i Administració: A.A.P.S.A.
«Associació de Mestres Rosa Sensat»
Còrsega, 271 - 08008 Barcelona. Telèfon 237 07 01

Amb la col·laboració de
l'Ajuntament de Barcelona

Direcció: Irene Balaguer i Roser Ros. Cap de Redacció: Pepa Òdena. Secretària: Mercè Mariès. Consell de Redacció: Josep Bras, Mercè Comas, Montserrat Fabrès, Teresa Folguera, Xavier Gimeno, Roser Gómez, Carme González, Pilar Gorgorio, Núria Jiménez, Teresa Majem, Montserrat Perramon, Joan Ripoll, Rosa M. Securun, Nati Tor.

Projecte gràfic: Enric Satué. Coberta: Albert Anker (1831-1910). Foto coberta: Miquel Gimeno. Composició: Gràfitex. Fotolits: Savac. Impremta: Litoclub. Dipòsit legal: B-21091-83. ISSN 0212-4599.

Distribució: L'Arc de Berà. Subscripcions: «Associació de Mestres Rosa Sensat»/Còrsega, 271 - 08008-Barcelona.

Preu de subscripció: 2.670 ptes. l'any P.V.P.: 510 ptes. I.V.A. inclòs.

in-1

plana oberta

Pla especial per a educadors de llars d'infants

A partir de la publicació de les normes legals, dictades per l'Administració educativa de Catalunya, referents a les Llars d'Infants —Ordre d'1 d'agost del 1984 (DOG núm. 463/24 d'agost 1984)—, es va iniciar un procés llarg i minuciós que precedí el projecte i posterior posada en marxa del Pla d'estudis Especial per a educadors de Llars d'Infants.

Molts professionals que treballaven en aquesta etapa educativa reunien unes característiques laborals i de formació bàsica concretes. Partien d'un baix nivell de formació acadèmica, malgrat que, en general, havien arribat a assolir un notable nivell professional, fruit de la reflexió continuada sobre la seva pròpia pràctica diària. Calia, però, solucionar correctament l'adquisició de la titulació que els possibilités una formació adequada i sistemàtica, per tal d'actuar com a educadors en les Llars d'Infants de l'àmbit territorial de Catalunya.

Finalment, en data 7 de juliol del 1986, apareixia en el DOG l'Ordre de 25 de juny del 1986, en la qual s'anunciava un Pla Especial de Formació de Mestres especialistes de Pre-escolar, destinat a aquests professionals, que hauria de realitzar-se en les Escoles de Formació del Professorat pertanyents o adscrites a les Universitats de Barcelona i Autònoma de Barcelona.

La nostra Escola de Mestres, actuant en conseqüència, va acceptar aquest repte amb entusiasme i esmerçant-hi totes les energies que calguessin. Un dens calendari de sessions de treball i de consultes, realitzades durant el mes de setembre del 1986, va donar forma al Pla de Llars d'Infants en el nostre Centre. Puntualment, en els primers dies del mes d'octubre, varen ser iniciades les activitats acadèmiques.

La durada dels estudis és de 3 anys acadèmics, amb la previsió d'acollir les promocions necessàries, fins a resoldre la problemàtica de formació i titulació del personal afectat.

Pel que fa als objectius que ens marcàrem, cal destacar entre d'altres:

Possibilitar l'obtenció del Diploma de Professor d'EGB —especialitat de pre-escolar— al personal que presta servei a les Llars d'Infants de Catalunya i que acrediti, pel cap baix, 5 anys d'experiència professional amb infants de fins a 6 anys.

Reflexió i anàlisi sobre la pràctica educativa. Acomodació de la tasca docent a les innovacions pedagògiques i científiques.

Aplicació de canvis de tipus curricular i d'estructura del sistema docent, indicats des de l'Administració.

Actualització i millora tècnica dels professionals de l'educació.

Coordinació entre les necessitats reals i les propostes de formació.

Connexió entre teoria, pràctica, investigació i perfeccionament.

Contrastació d'experiències entre professionals del camp de l'educació.

Difusió de recursos, experiències i materials.

Les especificitats laborals i de formació bàsica dels aspirants que havien d'accedir-hi varen marcar les coordenades on s'hauria de situar la proposta curricular adequada. No obstant això, el disseny havia de concretar-se, tot complimentant els requisits legals i acadèmics del Pla d'estudis vigent, amb el rigor i seriositat més grans.

Els continguts teòrico-pràctics i d'investigació foren adaptats segons les condicions específiques del Pla de Llars d'Infants, la qual cosa va implicar una adequació curricular, i una oferta adient, pel que fa a horaris i a les pràctiques d'ensenyament.

L'equip docent es conforma preferentment per professorat del Centre, i ocasionalment per experts contractats per a aquesta funció específica, mentre sigui necessari per al Pla Especial. Els professors motivats en gran mesura per les característiques del Pla, hi han revertit tota mena de recursos acadèmics i humans. Pel que fa referència a l'adequació dels seus programes i metodologies, intenten assegurar, en la mesura que és possible, l'eficàcia i els resultats en la formació d'aquests educadors, tot planificant propostes flexibles, que es van definint en el transcurs dels anys, i es tradueixen en una tasca docent dinàmica i efectiva. El seguiment sistemàtic i periòdic dels cursos va marcant el seu pols. Mitjançant sessions de treball coordinat, es van analitzant tots i cada un dels aspectes tècnics i pràctics del funcionament del Pla.

El contingut de les diferents matèries s'il·lustra i enriqueix, segons el criteri de l'equip docent i acordat de forma col·lectiva, per sessions impartides per especialistes i experts que, a proposta d'un o altre camp de coneixement, aporten noves referències als educadors de les Llars d'Infants.

La valoració de les assignatures es concep dins d'una línia d'avaluació contínua, a partir de diverses tècniques i procediments. Segons les particularitats de cada una, les connotacions del grup en relació a la matèria i els criteris acadèmics de cada professor, es van dissenyant col·lectivament estratègies que, amb rigor científic, permetin perfilar, quantitativament i qualitativa, el nivell dels alumnes. Els resultats que s'han anat aconseguint es troben dins d'una estimació gràfica que no té cap diferència en relació a altres mostres de poblacions procedents del Pla vigent de Magisteri.

Pel que fa als grups d'alumnes que conformen el Pla Especial en el nostre Centre, podem afirmar que malgrat la diversitat en els requisits administratius d'entrada, les diferències de llocs de treball, les edats i les condicions personals concretes de cada un, existeixen uns factors que han estat la base indiscutible de l'èxit en la marxa del Pla: una motivació excel·lent, una actitud positiva, un gran nivell de participació individual i col·lectiva, i la col·laboració i l'interès per aconseguir el màxim de cara a la seva formació tècnica i professional.

Otilia Defis

*Coordinadora del Pla Especial de Llars d'Infants
Escola Formació Professorat EGB
Universitat de Barcelona*

La relació nen-animal al zoo infantil

Cada vegada és més difícil per al nen urbà, i amb les noves tècniques de ramaderia fins i tot per al nen del poble, tenir contacte amb els animals.

Els animals domèstics, però, estan presents al llarg de la història de l'home i com a conseqüència surten contínuament en contes i cançons infantils.

El nen treballa a l'escola molts àmbits diferents on d'una forma o altra estan presents els animals: amb el dibuix experimenta la forma i el color; amb el llenguatge, mitjançant narracions i contes, aprèn aspectes diversos de les seves habituds i del seu comportament; amb les cançons succeeix quelcom de semblant; i en ciències naturals aprèn a identificar-los, què mengen, on viuen o quins sorolls fan, per exemple.

Es dona llavors la situació paradoxal que, d'una banda, el nen dedica una bona part del temps a temes relacionats amb els animals i, de l'altra, no els ha vist mai; únicament en dibuixos o fotografies.

En els nens més petits és freqüent trobar confusions quant a l'aprofitament que l'home treu dels animals domèstics i no és rar d'escoltar que els ous els fa una màquina o que les ampolles de llet les omplen d'una aixeta. Pel mateix fet, no relacionen el formatge, la carn o la llana amb el seu origen.

Per suplir la manca de llocs on poder tenir una experiència pràctica, on poder veure els animals de veritat i fins i tot poder tocar-los, el Parc Zoològic de Barcelona va crear el «Zoo Infantil».

Aquest és una secció dedicada als animals de granja que fou creada pensant en els infants més petits, en termes escolars: parvulari i cicle inicial. Malgrat que altres nivells escolars superiors també poden utilitzar la informació dels rètols o els mateixos animals per a fer treballs.

Els objectius primordials són:

plana oberta

1. Que el nen pugui conèixer els animals domèstics i es fixi en les característiques que diferencien uns animals dels altres.
2. Que pugui establir relacions que l'ajudin a contactar amb ells.
3. Que aprengui a estimar i respectar altres formes de vida.
4. Que aprengui a manipular els animals sense por i sense fer-los mal.
5. Que es fixi en el que mengen i el que fan.
6. Que s'adoni de la importància que tenen per a l'home.

Durant els dos anys de funcionament del «Zoo Infantil» han passat milers de nens, continua venint tanta canalla com el primer dia i amb el mateix entusiasme. Això no obstant, no vol dir que aquests nens hagin tret un profit de la seva visita.

Moltes escoles no fan un ús adequat de les instal·lacions i de vegades s'aconsegueix l'efecte contrari al que es pretén en els objectius, especialment quan es tracta de nens per damunt dels 10 anys.

L'escola pot visitar el «Zoo Infantil» per ella mateixa, utilitzant els propis recursos i fixant els seus propis objectius o bé utilitzant les activitats dissenyades pel Departament d'Educació del Zoo.

En aquest moment el Departament d'Educació del Zoo ofereix tres possibilitats:

1. Les fitxes del Zoo Infantil.

Es tracta d'una guia per a nens de pre-escolar i primer cicle amb 8 fitxes per a treballar al mateix Zoo i a l'escola, i on es dona informació al mestre, un plànol i un itinerari a seguir.

2. Visites comentades.

En aquest cas, l'escola ha de concertar per endavant la data de la visita amb el Departament d'Educació.

Mitjançant una entrevista telefònica el professor indicarà al monitor que conduirà la visita l'edat dels nens i quins centres d'interès han treballat a l'escola per ajustar, d'aquesta manera, la visita a les seves necessitats. Aquesta modalitat es recomana per a nens més grans, però a requeriment de l'escola també es pot fer per als més petits i fins i tot treballar les fitxes abans esmentades durant la visita.

3. El Zoo portes endins.

Activitat adreçada a escolars de 6è. d'EGB. La classe treballa, distribuïda en grups molt reduïts acompanyats per un monitor, els aspectes de manteniment més típics d'una granja: netegen les corts, recullen els ous del galliner, donen de menjar, etcètera.

Tant si l'escola tria qualsevol de les activitats del Zoo o fer la visita pel seu compte, és molt important haver treballat el tema abans a classe; visitar el Zoo amb suficient nombre de professors per la quantitat de nens que vénen; que els professors tinguin una participació activa durant la visita; i haver mentalitzat el nen que ve a veure éssers vius que mereixen un tracte amable i delicat.

A la pràctica els nens reaccionen de moltes maneres diferents i es fa difícil estandarditzar els comportaments sense haver fet un estudi previ; això no obstant, en general s'aprecia una diferència ostensible entre els nens que vénen acompanyats pels pares i els nens que vénen amb l'escola.

Molts mestres enguuen els nens al seu aire mentre ells parlen o descansen; així el «Zoo Infantil» es converteix en una mena de pati de col·legi. Els nens es diverteixen, corren, s'engresquen els uns els altres, però es perden molts dels objectius de la visita.

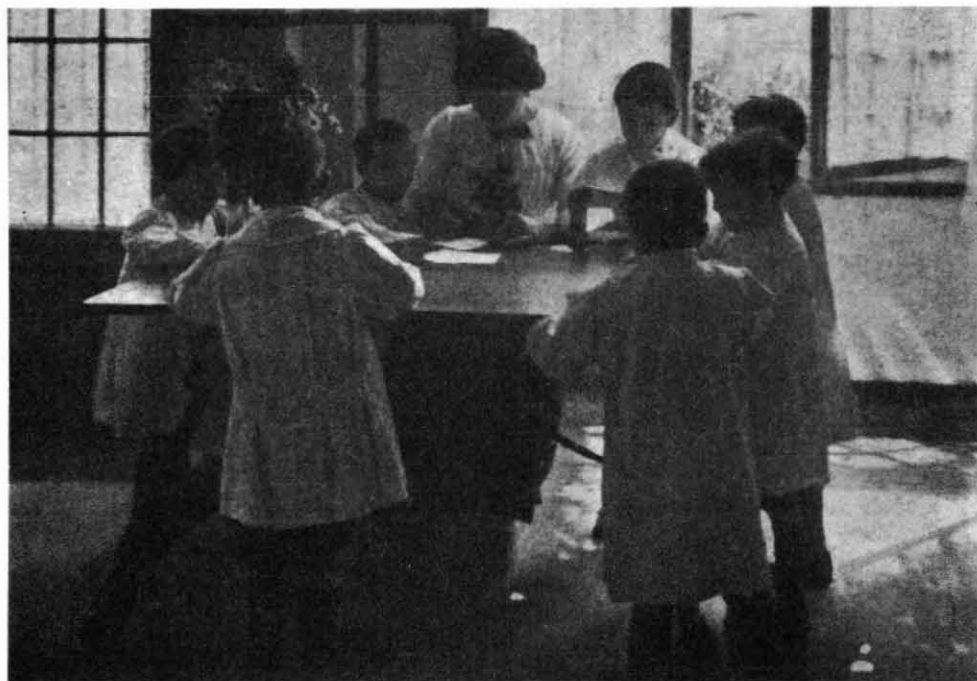
Els pares, al contrari, bombardegen els fills amb tota mena d'indicacions: Fixa't en això; has vist allò?; Toca'l; compte, et pot mossegar; no facis això; fes el que et dic; etcètera. També és molt elevat el grau d'incivisme que mostren els pares estimulant els seus fills a saltar-se les normatives, de vegades en contra de l'opinió d'aquests. Hem registrat casos de pares enduent-se una gallina dins una bossa o maltractant animals.

Davant dels animals més grans com les cabretes del Gabon certs nens tenen por. Si ha vingut amb els seus pares, la major part de les vegades, el pare se sent frustrat, llavors obliga el nen a tocar-les, s'enfada, el ridiculitza, el nen mentrestant se sent cada cop més insegur, cada cop té més por i es crea un cercle tancat. Amb l'escola, al contrari, l'actitud dels seus companys l'ajudarà a superar la por; també al mestre que li dona seguretat agafant-lo o deixant-se agafar i si més no el nen no patirà l'ansietat a què el sotmetria un pare frustrat.

Alguns nens tenen tendència a expressar la seva agressivitat amb els animals, especialment els petits de parvulari. Llavors si el mestre no hi està a sobre, els animals han de patir aquesta agressivitat i, per descomptat, no s'estan complint els objectius.

En general, els animalons petits estimulen la tendresa de grans i petits, els nens els volen acariciar, atendre'ls, donar de menjar; alguns s'imaginen que estan abandonats i se'ls volen endur a casa, etcètera.

Són molt típiques les converses delicioses que mantenen els nens amb els animals, als quals expliquen les mil i una coses, i no sé pas si els animals els entenen o no, però el que sí és cert és que tant les gallines com les cabres que tenen l'oportunitat d'amagar-se quan estan tipes de la gent, surten corrents a buscar els nens tan aviat com senten arribar les primeres escoles.

4-C

educar de 0 a 6

LA INTEGRACIÓ DE L'EDUCACIÓ INFANTIL AL SISTEMA EDUCATIU

MARTA MATA I GARRIGA

Tractem el procés d'integració de l'Educació Infantil al Sistema Educatiu en la perspectiva de la propera posta en marxa d'una reforma d'aquest Sistema, que hauria de significar la culminació del procés.

Diverses reformes del sistema educatiu

Ens trobem en la discussió sobre la segona, o més aviat, la tercera gran reforma de l'Organització del Sistema Educatiu; tercera, ja que després de Moyano l'acció del Ministeri d'Instrucció Pública amb Marcelino Domingo al davant i els grans directors de la Institución Libre de Enseñanza en temps de la Segona República va significar una veritable reforma en la realitat i en l'esperit del Sistema Educatiu, més que en la lletra d'un text legal.

Constatem que els intervals entre reforma i reforma, van reduint-se a una velocitat quasi uniformement accelerada. De 1857, llei de Moyano, a 1931 Segona República, hi ha 74 anys. De 1931 a 1970 hi ha 39 anys, una mica més de la meitat o una mica menys, si considerem a part el període de la Segona República. De 1970 a 1988 han passat 18 anys, una mica menys de la meitat del període anterior.

Les reformes del Sistema Educatiu duren menys cada vegada, i és lògic; el sistema escolar obligatori neix a cada país en un context social i polític determinat, com a resposta a les seves necessitats i com a concreció de noves orientacions. A mesura que el context social canvia, evoluciona, i té noves orientacions polítiques, és natural que el Sistema Educatiu també canviï i s'ordini cap a un millor o nou servei a la societat. I si els canvis polítics són notables i s'acceleren, és natural que també s'accelerïn les reformes del Sistema Educatiu.

Si tenim en compte aquesta acceleració, la reforma que tractem, duraria la meitat de l'anterior, és a dir 9 anys, menys del temps previst per a la seva implantació. Això significa que aquesta reforma ha de tenir un esquema flexible, obert i capaç de donar resposta a les noves necessitats educatives que es generin, sense necessitat de passar el trauma d'una altra reforma, per molt que s'apliqui delicadament, tal com crec que es proposa aplicar l'actual.

L'educació dels més petits en la història recent

Emmarcat en el tema més general de la Reforma, pot tractar-se més concretament la qüestió de l'educació infantil, la seva importància i la necessitat que formi part del sistema educatiu.

L'escola obligatòria va nèixer el segle passat per ensenyar a tots els nens allò que no tots els pares sabien, i per tant no podien ensenyar: a llegir i escriure, a comptar i a viure en una societat en procés d'industrialització que partia d'una societat rural, a viure en una societat en procés de democratització que partia d'una societat autoritària. I l'escola obligatòria ho era per als nens en edat d'aprendre aquests màgics sabers i no abans, no abans dels vuit, dels set, dels sis anys. Què podien aprendre abans? No res, així doncs, cap escola per a ells. Així doncs ni una sola ratlla per a ells als textos legals.

Però el cert és que els mateixos canvis socials que havien requerit un sistema d'instrucció pública, com s'anomenà sovint, una escola obligatòria per als seus germans «grans», els mateixos canvis socials actuaven sobre els germans petits per diferents vies i exigien també una proposta de la societat per a ells.

Canvis més notables en aquest període

Abans el nen passava els primers anys amb la família, la família arbre del patriarcat o del matriarcat, una família majoritàriament camperola, minoritàriament artesana o comerciant, excepcionalment una família de professió liberal. D'una manera o d'una altra, tenia al seu abast els marcs naturals i socials en què el nen es desenvolupava, a través precisament de la convivència i del treball dels adults més propers: en el cas dels fills de pagesos, pastors o pescadors, caminar pels mateixos camins que el pare i la mare, traslladar-se en el mateix carro, carregat el mateix feix, una mica més petit, conèixer els animals i les plantes que els adults cultivaven, i ajudar-los, observar el temps amb ells, aprendre a parlar sobre la mateixa realitat concreta... En el cas dels artesans, la classe de treballs manuals a casa i no lluny del camp, i quasi sempre el petit grup de companys i companyes jugant a amagar pels marges i les cantonades, amb la pilota. I, més encara, un riquíssim corpus de cultura infantil tancat en endevinalles, cançons, contes, jocs de paraules, rimes i versos, tots d'acord amb la realitat material i amb la comunitat humana que els envoltava: folklore infantil, paraules i més paraules, que anaven passant de la boca de l'avi a la del nét... fins que aquest era avi, i recomençava la roda.

No parlem de molts anys endarrera: vint-i-cinc, cinquanta, cent cinquanta com a molt, segons cada país i cada comunitat. Encara avui molts nens

del tercer món viuen els seus primers anys sense assistir a cap escola. Però els mitjans de comunicació social que donen la volta al nostre planeta, ja estan transmetent un model de vida diferent al que viuen ells: el model de vida en la societat industrialitzada, amb l'hàbitat urbà i suburbà com a predominants i els ritmes naturals lluny dels socials.

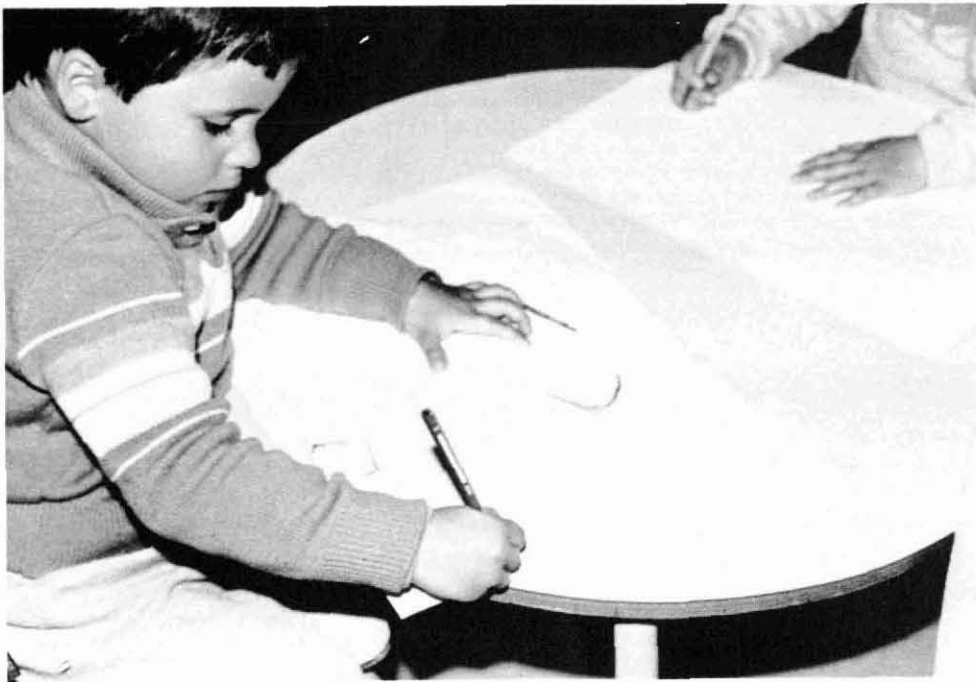
En aquest tipus de societat, on per una banda s'exigeix a cada nen el pas per l'escola, l'escola obligatòria, i per una altra no es dona la societat familiar educadora i sí que es dona la reclusió de la família nuclear en petites cèl·lules en blocs de pisos allunyats del medi natural i, en ocasions, fins i tot del social, és on el nen més petit queda extraordinàriament desvalgut. A casa, una casa petita i adotzenada, no se'n poden fer càrrec: «estigues quiet», «calla», «no ho toquis», «no pugis»... El carrer és perillós, no hi ha el grup de companys, ni l'avi, ni els jocs ni els contes... I quan el nen faci sis anys haurà d'anar a l'escola i aprendre a llegir i escriure, a comptar, etc. La societat moderna haurà fet amb el nen una mala passada doble: l'haurà privat del medi natural d'educació i li haurà exigít, a una edat massiva primerenca, que aprengui quelcom tan poc natural com la llengua escrita.

Solucions de fet

Aquesta doble mala passada és precisament la que ha obert una esquerda ampla i profunda en el camp de la solució. Hi coexisteixen solucions puntuals, parcials o superficials, quasi mecàniques, i solucions profundes. Que hi ha nens que s'haurien de quedar sols a casa perquè els seus pares, tots dos, treballen fora? Els guardem a la guarderia. Que la brutícia de la ciutat porta a una necessitat d'higiene que els pares no comprenen? Les guarderies tindran infermeres que desinfectaran el local, el menjar i el plat i fins els nens. Que els nens han d'aprendre a llegir i escriure molt aviat a l'escola? Els farem anar dos anys a un parvulari, i els prepararan: pre-lectura, pre-escriptura, pre-càlcul, pre-escolar, en resum.

La solució profunda ha sorgit quan s'ha mirat el nen petit a fons i se l'ha vist com un tot que creixia en una rica dinàmica: menjar, descans, moviment, sentits que es desvetllen, seguretat afectiva, formació d'un cos que pensa i vol, que reacciona i es relaciona, que aprèn, que escolta, parla i crida a la seva manera. La solució profunda ha sorgit, va sorgint, quan s'ha vist que tota aquesta dinàmica exigia una resposta institucional de la societat, unes institucions on la dinàmica educativa del nen petit estigui atesa i encarrilada.

Però, així com amb més o menys encert i dedicació els governs han complert la seva obligació de constituir i mantenir l'escola obligatòria, l'escola per als més petits ha anat sorgint i quedant en mans privades: empresaris, institucions benèfiques, pares... En compensació i gradualment, molts ens locals, els Ajuntaments, més propers a la realitat i als seus problemes, hi han dedicat recursos. No és fàcil, però, realitzar des d'un govern local la suplència d'allò que hauria de fer el govern que té competències; aquesta situació es veu en el document de la reforma, amb la perspectiva de convenis entre l'Administració educativa, l'Administració local i les entitats sense afany de lucre.

L'aportació de la pedagogia

L'existència d'una variada i més o menys encertada xarxa d'institucions per a l'educació dels més petits ha permès la construcció d'una veritable pedagogia de les primeres edats. Vells procediments d'educació en la natura i el folklore s'han vist aprofundits i complementats per un programa de cultiu de la psicomotricitat, dels sentits, de la fabulació del pensament, de la sociabilitat, de la creativitat, del llenguatge...

Ja fa molts anys, Charles Péguy, pensant en l'educació, va dir: «A douze ans tout est joué». Comentant aquesta frase, Alexandre Galí, il·lustre pedagog català, puntualitzava: «Als sis anys, tot està jugat». I teníem la prova viva de les seves paraules a les nostres escoles on els nens que havien estat ben tractats de menuts, aconseguien la seva pròpia personalitat, mentre d'altres quedaven a la cuneta de l'escola de la vida.

Psicòlegs, pedagogs i sociòlegs coincideixen a assenyalar l'enriquiment que suposa per al nen l'assistència a un centre educatiu on, sota el guiatge d'educadors professionals, troba companys de la seva edat.

Certament l'aportació de la pedagogia ha estat aquesta; i des de primers de segle, la pedagogia activa, la que integra la instrucció a l'educació, la que posa al centre de l'educació l'activitat del nen, tota l'activitat del nen ordenada: des de la sensorio-motriu a la intel·lectual, passant per l'afectiva, l'expressiva i la interpersonal, per formar un tot que ja és tot en potència al moment de néixer, una potència que s'ha d'actualitzar per l'activitat educativament ordenada.

Darrerament la convicció que els primers anys de vida són els més importants en la prevenció de fracassos i marginacions, s'ha fet pas en l'opinió pública. Hi ha fins i tot estudis de valoració sobre la quantitat que estalvia una societat en recuperació de joves i adults, si s'ha dedicat atenció a l'educació del nen més petit i desvalgut.

L'educació infantil en el món

Actualment, quina és la situació de l'educació infantil en el món, i més concretament, en el nostre món, en l'Europa del Mercat Comú? Davant aquesta pregunta cal que distingim entre el marc legal i la realitat de cada país.

Pot dir-se que, en general, hi ha un desfasament entre la realitat i el marc legal, a favor de la realitat de l'atenció educativa al nen menor de sis anys, de l'evolució de totes les institucions cap al model educatiu. A Itàlia, per exemple, hi ha una gran varietat de lleis o decrets, segons la regió autònoma on són vigents, multiplicades, especialment a les regions del nord, per sengles ordenances municipals, segons l'orientació política global de cada ciutat.

A Itàlia, potser la realitat i el marc legal coincideixen en un grau més gran, i exposicions com la que contemplarem sota el títol de «L'ochio salta il muro», de Reggio Emilia, són una mostra d'una conjunció punta.

A la resta d'Europa el marc legal és molt poc o gens precís, però la realitat és millor que el marc respectiu i millor que la espanyola, excepte en els casos de Portugal i Grècia. Menys guarderies i pre-escolars, més parvularis, escoles maternes, cases de nens, jardins d'infància, omplen la geografia centro-europea: França, Anglaterra. Dinamarca sembla ser una altra fita de qualitat i quantitat; els altres països bàltics són més sensibles als programes d'estimulació precoç a casa.

A molts dels districtes escolars dels Estats Units passa quelcom de semblant. No és pas així al Canadà d'on ens han arribat seriosos i difosos estudis sobre l'educació infantil compartida entre la família i l'escola infantil.

Els països socialistes ofereixen també un gran ventall de realitats i marc legal, segons el desenvolupament econòmic i polític. Des de la gran Xina, amb solament el parvulari implantat, fins als «Círculos Infantiles» cubans, trobem tota la gamma de possibilitats; això sí, esteses almenys al 85 % de la població infantil de cada promoció. I trobem la figura del Kombinat a la URSS, combinat de bressol 0-3 i parvulari 3-6, que és el més semblant a l'escola infantil reivindicada a diverses comunitats espanyoles.

L'educació infantil a Espanya

La situació de l'educació infantil a Espanya és la resultant d'una història complexa, amb alts i baixos i limitacions. No solament la història i la geografia d'Europa ens presenten un feix de processos en parlar d'educació infantil.

A Espanya hi ha una vella història d'abandó i atonia, llevat de les comptades excepcions de Montesinos, la Institución Libre de Enseñanza, el Moviment de Renovació Pedagògica de Catalunya, la II República, fins i tot de les Guarderies de Guerra.

També hi ha una història recent de reivindicació i configuració de l'escola Infantil i una història encara més recent de constitució democràtica i diversificació política.

La situació s'ha diversificat amb el traspàs de competències educatives a les comunitats autònomes en uns casos, previsió en uns altres, possible delegació de part d'aquestes competències a l'administració local. En el document publicat per al debat de la reforma, hi ha una referència expressa en el projecte, a la col·laboració amb d'altres administracions públiques i institucions privades.

Pel que fa a les aportacions del sector al procés de integració de l'educació infantil al sistema educatiu, en aquesta història recent i actual hem de citar el cúmul d'innovacions de marcat caràcter pedagògic que molts equips de professionals (mestres, educadors, psicòlegs i pedagogs) estan realitzant contínuament i entusiàsticament dins d'aquestes institucions, de manera anònima però eficaç. Les seves experiències tenen un gran valor per a la millora real de l'atenció a la infància. Les grans línies temàtiques que s'estan treballant són:

- Relació nen-mestre, relació nen-nen, relació nen-mestre-pares, relació nen-entorn.
- Organització de l'espai i del temps.
- Dotació de tot tipus de materials.
- Programació.
- Sistematització de les tècniques d'observació.
- El rol del mestre.
- Llengua i educació.
- El període d'adaptació: metodologia i organització.
- La integració a l'escola infantil.

Però el servei prestat per un sector com aquest no s'esgota en els temes i models pedagògics, sinó que assolix també els plantejaments de política educativa i d'administració. Patronats municipals, ordenances, plans d'educació diferents, en donen fe.

A més, al nostre país existeix un interès creixent pels primers anys de vida del nen per part dels investigadors i de les institucions acadèmiques. Els estudis que se'n deriven contribueixen a aprofundir en el coneixement i la necessitat de prestar una millor atenció a la infància. I d'alguna manera incideixen en l'opinió pública que a través d'ells se sensibilitza en relació a aquests grans temes que afecten tota la societat.

No obstant això, aquesta incidència en l'opinió pública es produeix més com a resultat d'un procés de sedimentació que com a impacte. No hi ha una coordinació directa entre equips d'investigadors i equips políticoprojectius, ni existeix correlació entre investigació i divulgació, amb la qual cosa, la realitat segueix més la força de la inèrcia que no pas la força de la raó i de l'estudi. Només quan aquestes investigacions coincideixen amb la demanda popular i associativa es produeix un cert impacte en el sector.

També destinats a la coordinació d'activitats i serveis municipals d'atenció a la infància, es realitzen estudis projectius i sociològics, com els de Sabadell, Getafe o Barcelona, i activitats de coordinació municipal per donar suport a iniciatives que sorgeixen a partir de les campanyes de sensibilització de la població. Són molts els ajuntaments que han donat suport a la realització de programes i activitats, han realitzat una tasca poc coneguda d'estudis i prospecció del sector.

El Ministeri, alhora, ha iniciat també un procés d'estudi i experimentació al sector.

1. A través de diferents **Jornades amb professors** de les facultats de Ciències de l'Educació, d'escoles de mestres i del sector, s'ha elaborat i publicat un Avantprojecte de Marc Curricular que recull de forma pormenoritzada i ordenada en cicles, cursos i àrees d'activitat, tota l'experiència psicopedagògica acumulada.

2. Un **Programa Experimental** d'educació infantil per treballar sobre la nova orientació psicopedagògica i estructural de l'etapa 0-6 i definir un model d'educació infantil susceptible de generalització amb la promulgació de la Llei Orgànica del Sistema Educatiu.

Aquesta experimentació s'ha realitzat conjuntament a centres públics de pre-escolar dependents del Ministeri d'Educació i Ciència i a guarderies i esco-

les bressol depenents de comunitats autònomes, diputacions i municipis. El seu objectiu general és la implantació experimental de l'Avantprojecte de Marc Curricular.

3. El Programa de Formació per titular el personal que treballa a l'educació infantil. Té per objectiu complementar a nivell teòric l'experiència educativa de les persones que treballen en el camp de l'educació infantil i proporcionar-los una titulació adequada.

Es tracta de la realització d'un programa conjunt entre el MEC i les diferents universitats, a fi de possibilitar l'obtenció del Diploma de Professor d'Educació General Bàsica, especialitat de Pre-escolar, a les persones que treballen en escoles bressol o parvularis desenvolupant una tasca educativa.

Aquest programa ha suposat organitzar els estudis en horaris compatibles amb el treball a les escoles bressol i en determinats dies de la setmana, per facilitar l'assistència a classe dels alumnes.

La durada dels estudis és de tres cursos, i cada un d'ells té una durada de 400 hores. Se n'han organitzat a Madrid, Càceres, Salamanca, Múrcia, Pamplona i Saragossa, a les set escoles de Professorat de Catalunya i a les del País Vasc.

L'acceptació de la iniciativa per part dels professionals implicats ha estat extraordinària com ho prova la forta demanda que s'ha produït.

Considerant les perspectives obertes per tals estudis i experiències, es pot valorar millor la situació educativa.

Arribem a un dels punts clau de la proposta del Ministeri: la distinció entre les competències i responsabilitats de l'Administració respecte del període 3-6, el parvulari de tres cursos, i el primer període, des del naixement fins als tres anys; el primer cicle de l'escola bressol.

Citant el propi text de la reforma, «un primer esforç ha de concentrar-se en l'extensió tant horitzontal com vertical, de l'educació infantil. L'actual oferta educativa de la xarxa pública es concentra sobretot als nivells de 4 i 5 anys. L'oferta pública, per tant, ha d'augmentar en aquestes edats i obrir vies efectives per a una escolarització completa en el tram d'edat de 3 a 6 anys».¹

Cal apuntar la dificultat de canviar l'ordenació d'un anomenat Pre-escolar que va començar la seva extensió vertical i horitzontal en sentit descendent: primer uns quants p-5, després molts, després quasi tots; més tard, uns quants p-4; ara ja, proporcionalment, molts p-4 coincidint amb la baixa de natalitat; la dificultat també de canviar d'orientació i contemplar un parvulari justificat en ell mateix, i no com a preparació sinó com a cultiu de l'evolució del nen de 3 a 6 anys d'edat, en sentit ascendent.

Però la dificultat d'ordenar el 0-3 realitzat per motivacions tan diferents i per institucions tan diverses serà encara més gran.

Certament l'Administració educativa fa una crida comprensible a la col·laboració de l'Administració local, la més propera a cada una de les diverses realitats.

«A més de realitzar aquests esforços d'extensió de l'oferta, l'Administració educativa ha d'estimular altres administracions públiques i organismes sense ànim de lucre a crear centres d'educació infantil. A aquest efecte, desenvoluparà convenis mitjançant els quals es faciliti una mútua col·laboració per a aconseguir els objectius educatius plantejats».

«L'existència de diverses ofertes educatives des de diferents administracions públiques fa aconsellable avançar en una coordinació més gran entre totes elles per tal d'aconseguir una planificació adequada que permeti optimitzar els recursos», segueix el text citat.¹

Aquest és precisament el quid de la qüestió: En quina mesura, per quins canals es realitzarà la col·laboració de les administracions entre elles, i amb els professionals i usuaris de l'escola bressol? Com harmonitzar normativa, finançament i orientació pedagògica?

Canvis més significatius

El gran canvi pedagògic que en el futur cal abordar es descriu també al document.

«Els poders públics garantiran que tots els centres on assisteixin de manera estable grups de nens d'edats prèvies a la de l'obligatorietat escolar, compliran els requisits educatiu-pedagògics (objectius, mètodes, materials, etcètera.) d'instal·lacions (seguretat de les edificacions, amplitud i diversitat dels espais, etc.) i sanitaris (higiene, dotació de serveis, etc.) que s'estableixi».

«La planificació d'objectius i mètodes de treball en l'Educació Infantil es realitzarà de forma que es prevegi el tractament de les necessitats educatives especials. D'aquesta manera, els nens que presenten necessitats específiques es trobaran realment integrats en els centres educatius als quals assisteixin juntament amb els altres nens».

Perspectives de la integració de l'educació infantil al sistema educatiu

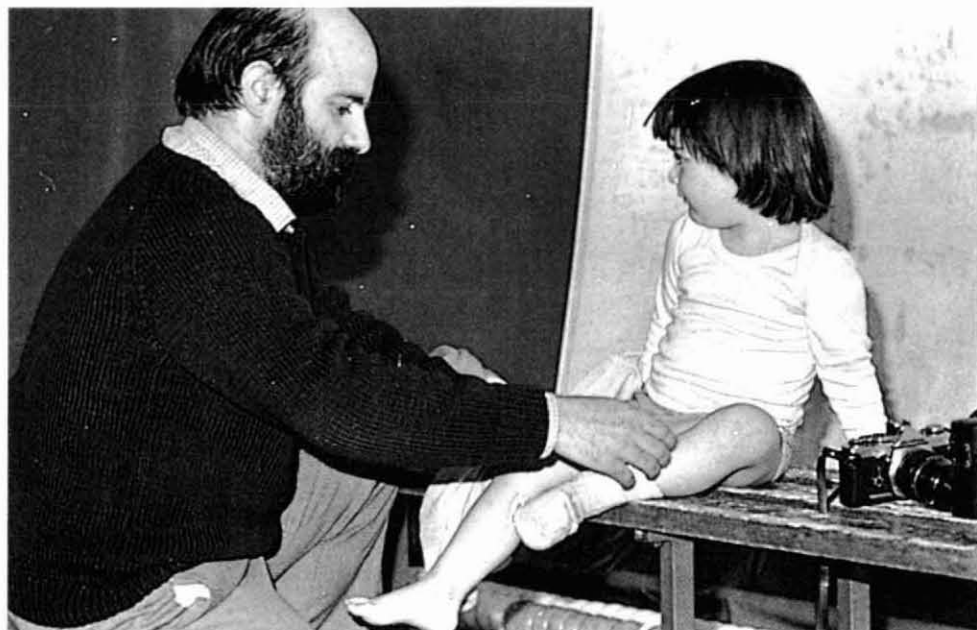
Certament les perspectives obertes són extraordinàriament àmplies i diverses, per tal que prosperi, en el millor dels casos, la varietat de les vies d'atenció educativa al nen més petit. Per això no sembla que la referència al tema, breu per força, en una Llei d'Ordenació del Sistema Educatiu, sigui marc suficient de salvaguarda del dret constitucional a l'educació que té cada nen des del seu naixement, i d'integració, flexible i oberta però definitiva, al sistema educatiu.

Per ordenar la concurrència dels diferents subjectes i administracions en la satisfacció de tal dret, per posar el llistó tan alt com ha d'estar i marcar la transició en els graons de les disposicions transitòries, sobre l'espai, l'equipament, la titulació i l'estructura de l'escola bressol, per recollir adequadament una història tan llarga de treball, d'estudis i de lluita, sembla necessària una normativa on es reconegui la responsabilitat de pares, sectors socials i administracions, en l'educació infantil. Tant més necessària és la llei com més dèbil és el subjecte.

M. M. G.

I. MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA. Proyecto para la Reforma de la Enseñanza. Propuesta para debate. Madrid, 1987.

Nota: Aquest article és la versió catalana de la ponència pronunciada per l'autora en el «Seminario sobre el Proyecto para la Reforma de la Enseñanza» organitzat pel «Consejo Escolar del Estado» a Madrid oct-des. 1987.

escola 0-3

LA MARE TORNA AL TREBALL

CARME COLS i CLOTET

Quan el nostre primer fill va tenir tres mesos em va tocar tornar a treballar. No ho tenia massa clar allò de dur-lo a l'escola tan petit. Els meus plantejaments, tan sòlids que em semblaven, trontollaven davant de preguntes d'aquesta mena: Què farà el meu fill quan el deixi a l'escola? L'atendran prou bé? L'educadora sabrà conèixer quan té set? i davant d'un mal de panxa, què farà? Tot eren interrogants però el meu company i jo no varem trobar cap altra solució millor per al nostre fill.

En la primera entrevista amb l'educadora vaig intentar abocar totes les meves angoixes, dient-li tot el que havia de fer amb el meu fill. Ella em va proposar poder estar a l'escola amb el meu fill uns dies abans de començar a treballar per fer una bona adaptació per ambdues parts: mare-fill. Jo no les vaig entendre, em dominava més la vella idea que els nens s'adapten millor sense els pares. No em podia imaginar quin paper faria jo al costat d'una desconeguda. Ella va insistir, donant-me tota classe d'explicacions que jo no captava ni entenia. En tot moment va respectar la meva decisió de fer l'adaptació com jo volia.

Després de l'entrevista el meu company i jo varem tornar a casa aparentment més satisfets. A tots dos ens va semblar que la proposta de l'educadora —que jo anés a l'escola amb el meu fill durant els primers dies— me l'havia feta perquè m'havia vist una mica angoixada. A partir d'ara —em vaig dir— m'hauré de mostrar despreocupada, com si no passés res. Però tot i que ho vaig provar... era molt difícil! No podia aparentar una confiança envers una situació que en realitat no me'n donava de confiança. L'inici de l'estada del meu fill a l'escola em provocava un gran malestar.

Mai no m'hagués imaginat la meua reacció del primer dia que vaig deixar-lo a l'escola. Estic segura qu vaig atabalar la mestra d'instruccions de tot el que havia de fer amb el meu fill. Parlava com un lloro sense punts ni comes, com si tingués pressa, però no era així, desitjava com mai no separarme del meu fill, però això no ho podia exterioritzar. Vaig marxar i quan estava segura que ningú no em veia em vaig posar a plorar. No podia dominar els meus sentiments.

Quan vaig arribar a la feina els meus companys em van preguntar com s'havia quedat el meu fill. Però com que jo havia decidit que havia de fer com si no passés res, vaig explicar quelcom que no era ni de bon tros allò que jo havia viscut: havia deixat el petit plorant a l'escola bressol i no hi havia manera de treure'm aquella imatge del meu cap. He de dir-vos que durant tot el dia no vaig gosar agafar el telèfon per preguntar com estava «ell», el meu fill.

Molt aviat la mestra va convocar a una reunió tots els pares per valorar el procés d'adaptació del grup de nens-pares i mestra. En aquesta reunió, la mestra, amb una delicadesa increïble, va anar dibuixant i valorant com a molt positius tots aquests sentiments i reaccions que com a pares sentíem en deixar els nostres fills. Ens deia: —Mai una mestra no ocuparà el lloc d'una mare. Mai l'escola no ocuparà el lloc d'una família. Aquestes paraules van ajudar a poder explicar el conjunt de sensacions que havíem sentit el primer dia de deixar el nen. Vaig poder comprovar que les meves angoixes coincidien amb les angoixes dels altres pares. La mestra novament ens va oferir la possibilitat de poder passar algunes estones amb el nostre fill a l'escola; ella estava segura que això afavoria una bona adaptació del nen, dels pares i de la mestra. Així va ser, però el record d'aquell primer dia que vaig portar en Marc a l'escola mai no el podré oblidar.

El nostre segon fill, també el vàrem portar a l'escola bressol. Estàvem convençuts de la importància de l'adaptació dels primers dies. Per això, quinze dies abans de començar novament a treballar, vàrem iniciar l'adaptació. Durant dos dies vàrem combinar-nos, tots dos, per poder estar amb ell a l'escola. Després, durant uns dies, el vàrem deixar poques estones. Aquest ritme d'adaptació va durar dues setmanes. Valia la pena! Viure conjuntament les situacions de tot el que feia aquell petit grup de nens i comprovar que nosaltres hi teníem un paper molt important. Aquelles imatges viscudes els primers dies ens varen donar seguretat i confiança. La relació, des del primer moment, es va establir d'una forma circular, nen/pares/mestra, tenint cada un una funció específica: les tres eren necessàries. Les tres es complementaven.

Quan vaig tornar a la feina després d'aquesta segona «baixa per maternitat» no vaig haver de representar cap paper, estava satisfeta: en cada moment podia imaginar el que estava fent el meu fill a l'escola. Perquè ho sabia ben de cert.

Durant l'Escola d'Estiu d'enguany ha estat entre nosaltres Walter Fornasa, responsable de Recerca en Psicologia de l'Educació a la Universitat de Parma i coordinador dels Asili Nido de l'Ajuntament de Bérgamo. De les seves xerrades ens ha quedat l'estímul per a la recerca en les primeres edats, un munt de cintes de cassette, unes fotos i aquesta breu conversa final.

RECERCA I ESCOLA-BRESSOL

conversa amb WALTER FORNASE

Infància. *Quines són les coses que creus fonamentals en la teva recerca?*

Walter Fornasa. Primer de tot crec en la incertesa del saber. I crec que l'infant és l'ésser més incert —en el sentit positiu del mot— que existeix. I per això mateix és el més interessant, perquè obliga l'adult a continuar cercant. Crec que la recerca és la utopia a través de la qual s'intenta trobar, copsar la realitat.

I. *Sota la paraula recerca hi caben moltes actituds. Quina part hi ha de recerca metodològica en la teva recerca?*

W.F. Em sembla que actualment hi ha massa recerca metodològica i que manca molt la recerca explorativa dels aspectes cognitius. Manca el coratge per a la recerca explorativa. Potser ara ens trobem en un moment especial. Jo crec que ara em trobo en un moment més estable i propici per a explorar el que jo anomeno teoria de la complexitat o dels sistemes complexos.

I. *En què consisteix aquesta exploració?*

W.F. Mira, si més no, es pot dir que la teoria dels sistemes complexos obre una perspectiva interessant per a una altra fase d'investigació. Perquè aquesta teoria es proposa un punt de vista interdisciplinari, i perquè dona instruments interdisciplinaris. És a dir, provoca allò que nosaltres anomenem «nuovi possibili di sapere» (nous possibles del saber). Noves possibilitats que d'alguna manera porten a una majoria més àmplia de gent a saber. Així, el saber deixa de ser el saber oficial, universitari, per a pocs, i esdevé instrument de comunicació per a més. Això, a mi em sembla extraordinàriament important. Aquí caldria citar una frase de Von Foerster que diu: «L'imperatiu categòric és augmentar el nombre de les opcions». Utilitzar això en l'estudi de la infància significa afirmar un cop més que el nen no és un ésser unidimensional sinó un sistema amb molts nivells de complexitat, que interactua amb ell mateix i amb l'ambient. Els processos educatius tradicionals semblen haver oblidat aquesta prospectiva, ancorats com estan pel sistema metodològic. Sembla que no s'adonen de la importància d'estar «transformant» l'infant d'una «màquina gens banal» —és a dir imprevisible— en una «màquina banal» —és a dir totalment previsible. Es podria afirmar, de manera provocativa, que la pedagogia ja no existeix, que s'ha convertit d'una banda en història i d'altra banda en metodologia didàctica.

Això no obstant, això mateix esdevé un estímul per a tirar endavant, perquè no pot existir una realitat que no inclogui també l'acció educativa de l'adult cap a l'infant i de l'infant cap a l'adult. En el fons, avui dia, precisament la teoria dels sistemes complexos i l'epistemologia genètica piagetiana són dos camins complementaris per a aprofundir el discurs dels processos educatius.

I. *Com vius aquesta relació educativa entre l'adult i l'infant?*

W.F. No pots entendre un adult si no aconseguixes investigar en la construcció del pensament de l'infant. Saps? A Itàlia la gent se'n rifa, dels que s'ocupen dels nens petits. Despectivament l'anomenen «bambinologo» (petitòleg). En canvi, jo crec que en fan falta molts de «bambinòlegs». El nen és un problema en la mesura en què hi ha un reduït nombre de gent que se n'ocupa. Caldria involucrar molta més gent en la recerca explorativa. Aquesta recerca consisteix a treballar amb educadors i amb infants i fer coses. A observar amb interès el nen en acció. Junt amb els educadors. En el lloc dels infants. En un altre lloc el nen es manifesta diferentment. Cal que tu adoptis un criteri que permeti a l'infant de mostrar-se tal com és. Si tu, per estudiar el nen, el treus de context, veus un nen diferent del que és. No captas la seva real possibilitat de construir-se problemes, de resoldre uns problemes. El plaer d'utilitzar la ment, o la ment com a font de plaer, és un dels plaers que es neguen a la infància.

I. *Què és el que creus haver trobat en la teva tasca de recerca?*

W.F. Crec que no he trobat res segur. O, més ben dit, crec que he trobat moments interessants que afecten el saber, el conèixer o el coneixement més directament. Els moments —provisionals— que et permeten saber, són aquells moments en què algunes coses se'ns presenten d'una manera menys obscura i més estimulants.

I. *I què és el que has trobat aquí, durant aquest curs d'Escola d'Estiu?*

W.F. És diferent del que faig habitualment. He trobat la gent sense veure-la treballar. He fet una classe magistral clàssica, cosa que no m'entusiasma. A part d'això, he notat una gran curiositat en la gent. Això és important. Crec que aquí la gent té una gran avidesa per conèixer. Gent que té coses fetes i que vol contrastar. Gent que ha fet una tria i que sap reconèixer-se en la seva tria. Ha triat una opció i sap mantenir-s'hi i fer preguntes, qüestionar-se. Això m'ha sobtat. És gent que et transmet les ganes d'entendre millor, que té una disponibilitat pel canvi, que coneix els seus propis mitjans i les seves pròpies seguretats. Certament hi ha tot el problema de les dificultats laborals, però tanmateix manté la curiositat. La curiositat em sembla molt important, és l'impuls humà que et dona la sensació que encara ets viu. És tenir un Jo i sentir-se viu, propici a l'intercanvi. Això és la curiositat. Els infants tenen molta curiositat. No et donen tant com et demanen. Demanen molt més que no pas et donen i aquí radica la diferència. Demanar és cercar fonts d'energia, fins i tot física, per continuar aquesta recerca, per sentir-se sempre en camí, en moviment.

Opinions recollides per Teresa Duran

Vine al museu a fer classe.

Als museus tenim un material imprescindible
per completar les teves classes.

Per això el Servei de Cultura de la Diputació de Barcelona posa
en marxa, un any més, el programa «El Museu i l'Escola», perquè
tu mateix puguis fer la visita d'una manera activa.

Visites que pots concertar i que aquest any hem millorat
amb l'edició de noves unitats i fitxes didàctiques.

Museu del Cau Ferrat	Sitges	Tel.: 894 03 64
Museu Maricel de Mar	Sitges	Tel.: 894 03 64
Museu Romàntic Can Llopis	Sitges	Tel.: 894 29 69
Museu Romàntic Can Papiol	Vilanova i la Geltrú	Tel.: 893 03 82
Museu Marítim	Barcelona	Tel.: 318 32 45
Museu Tèxtil	Terrassa	Tel.: 785 72 98
Museu Arqueològic	Barcelona	Tel.: 423 21 49
Museu Paleontològic	Sabadell	Tel.: 726 17 69
Museu Monogràfic d'Empúries	Empúries	Tel.: 77 02 08
Museu Enric Monjo	Vilassar de Mar	Tel.: 759 36 39
Casa Museu Torres Amat	Sallent	Tel.: 837 14 66

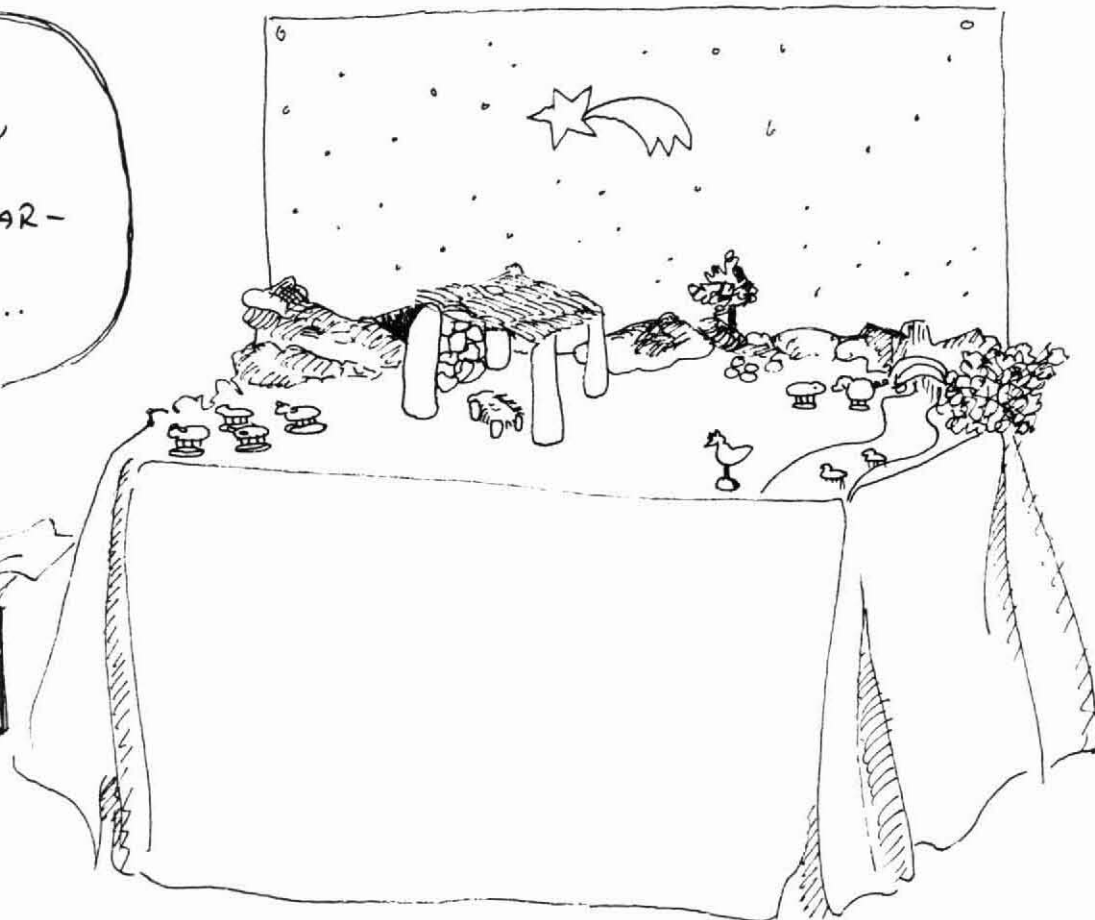
**Diputació
de Barcelona**

Per a més informació:

Negociat Pedagògic de Museus
C/. Montalegre, 7, 3a. planta
Tel. 301 00 66 ext. 25
08001 - Barcelona

visca la pepa!

JA HI PUC POSAR
EL BOU I LA MULA,
PERQUÈ
ÉS PROHIBIT MALTRACTAR-
LOS... EL NEN PETIT
ENCARA NO GOSO...

bones pensades

Jocs amb paper

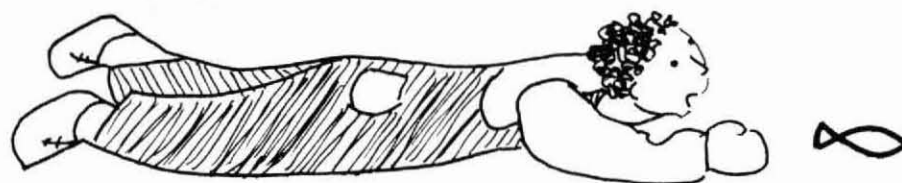
Quantes vegades ens ha preocupat el fet de no poder sortir al jardí per culpa de la pluja!

Què podem fer amb els nens? Com entretenir-los de manera que es puguin esbravar? Si almenys tingués material per aquets dies!

Doncs bé, us proposo passar una bona estona amb un únic material, una tira de paper per cada nen, d'uns 20 cm de llargada per 2 cm d'amplada.

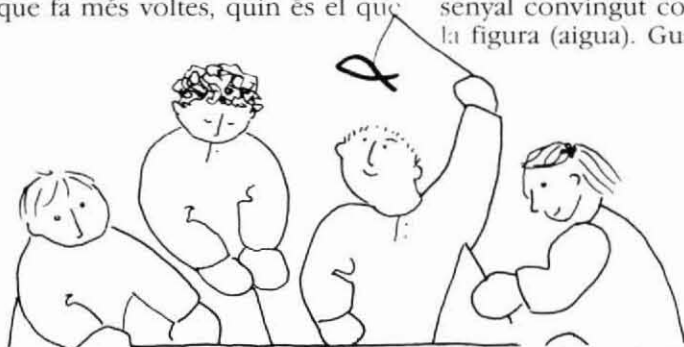
Amb aquesta tira construirem un peix. Primer cal plegar la tira per la meitat; als extrems, uns 2 cm abans d'arribar al final, hi farem un tall a cada tira sense que s'arribi a partir. En una tira farem el tall de dalt a baix i a l'altra de baix a dalt. Un cop fet això els encaixarem i veurem com la tira es converteix en un peix, que si voleu es pot decorar.

Ja tenim un peix. i ara què? Us proposo tres jocs.

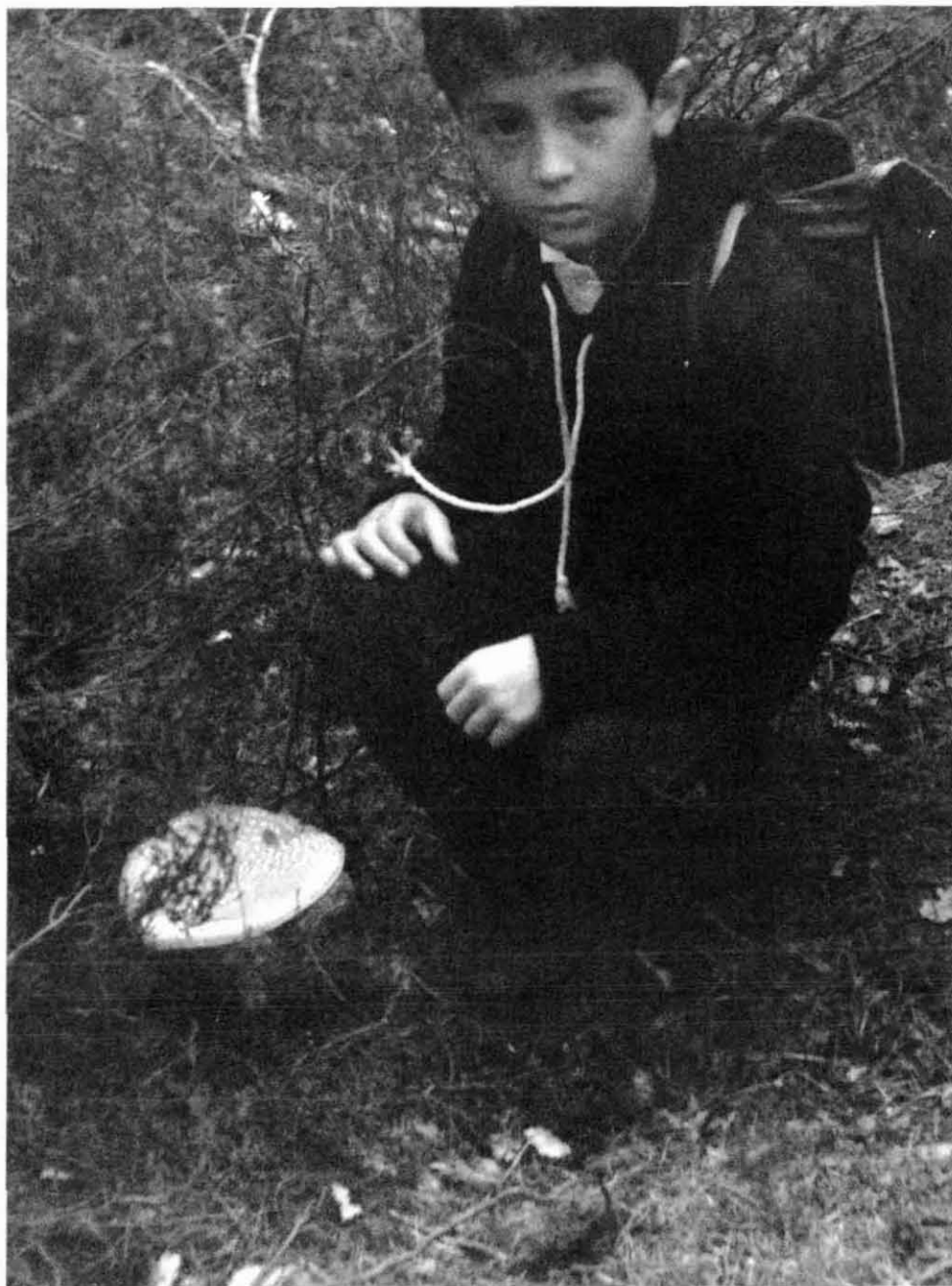

Primer: Cada nen es situarà en un lloc elevat (la seva cadira, un taco...); quan es faci el senyal convingut els nens llençaran el peix i podran comprovar com baixen donant voltes. Es pot mirar quin és el que fa més voltes, quin és el que arriba primer, quin és l'últim en aterrar...

Segon: Dibuixarem un quadrat o rectangle a terra i cada nen situarà el seu peix a uns 3 pams o 1/2 metre de distància de la figura que s'ha dibuixat. Davant del senyal convingut començaran a bufar el seu peix fins que el situaran a dins de la figura (aigua). Guanyarà el que arribi primer.

I per últim amb la maquineta de taladrar paper foradarem la tira per tal de fer ulls al peix. Després amb una canya de les que s'utilitzen per beure i un clip ens construirem una canya de pescar. Posarem tots els peixos dins d'una capsa i, a pescar!

escola 3-6

Importància de l'entorn i influència que aquest exerceix sobre les persones. Breu anàlisi d'alguns components de l'entorn, aplicació i aprofitament de cara a obtenir un material que ens ajudi en la realització del treball de cada dia dins la classe i en les diferents matèries de l'escola.

INCORPOREM L'ENTORN A LA CLASSE

M. TERESA FEU - M. TERESA VILARNAU

Totes les persones són d'una determinada manera segons un seguit de circumstàncies que les han afectat a favor o en contra. Una variant que influeix en la formació de la personalitat és l'entorn. Per això és important que els nens el coneguin, el respectin i l'utilitzin. Serà a partir del coneixement profund de l'entorn que prendrem una actitud crítica positiva i farem tot el possible per millorar-lo.

Segons el lloc on estigui situada l'escola tindrà un entorn determinat, però sempre hi haurà unes pautes de treball que ens seran útils en qualsevol de les situacions.

Imaginem-nos una escola rural. Al seu entorn hi ha arbres, camps, terra, pedres, plantes, bolets, animals, etcètera...

Fixem-nos en un arbre

Veurem com és, quina forma té, quines són les seves parts: arrels, tronc, branques, fulles, flors, fruits. Podrem mesurar la seva alçada, l'amplada del seu tronc. En principi ho farem amb les mesures del propi cos: pams, peus, braços... Arribat el moment idoni, ens valdrem del Sistema Mètric.

Ens adonarem que cadascuna de les seves parts compleix una funció concreta.

L'escorça protegeix l'arbre i no la podem arrencar. Per això, per estudiar-la en treurem una calca mitjançant ceres, fang, plastilina... Alhora farem un treball de tacte, tant pel que fa a la calca (textura) com en tocar les diferents escorces d'arbres diferents...

De *fulles*, que caldrà respectar en extrem quan surten, en podrem arrencar amb mesura en un altre període. Un cop a la classe, si les volem guardar, caldrà premsar-les. Per això necessitarem una premsa. En el seu defecte, es poden premsar amb un feix de llibres damunt d'elles, però volem remarcar que és important utilitzar els estris adients per tal que els nens s'adonin de la importància del treball que s'està realitzant.

Quan treurem les fulles de la premsa serà el moment de comparar-les amb les que tenim guardades sense premsar i amb d'altres collides el mateix dia, de manera que es pugui observar el canvi que s'ha produït en cadascuna d'elles.

Què podem treballar amb una fulla?

En primer lloc farem una observació ben feta. Veurem la forma, el color, la mida, el contorn, les parts integrants: nervis, dret i envers, pecíol... Però també les podrem fer servir per a totes les matèries de classe.

Matemàtica: escalat de mides —fulles del mateix arbre de diferent grandària—, classificacions, relacions, correspondències, etcètera...

Llenguatge: tot el vocabulari concret, les comparacions entre fulles, la conversa des del moment de la recollida fins a determinar-ne les qualitats, etcètera...

Grafomotricitat: el contorn de la fulla ens donarà pautes per a fer traços diferents. Resseguint els nervis amb els dits, farem camins i circuits. Arrugant les fulles treballarem la força muscular i l'agilitat de la mà i els dits sobretot.

Plàstica: farem empremtes amb diversos materials: pintura, cera, betum de sabata, escaiola, etcètera...

Retallant-les prop del nervi principal podem fer teixits.

Amb les fulles premsades podem fer composicions jugant amb la llum. Les fulles, a la tardor, ens donaran ocasió de jugar amb els colors: groc, marró, taronja, vermell..

Educació dels sentits: podrem olorar-les, escoltar el so que fan quan cauen, quan les arruguem, quan les trepitgem... Podem tocar diferents fulles i comparar la seva textura...

Si guardem les fulles en un fitxer on hi figuri la data i el lloc de recollida, podrem recordar, cada vegada que el mirem, on vam anar i que hi vam fer. Endemés, si a la primavera recollim les fulles dels mateixos arbres que vam triar a la tardor proppassada, veurem l'evolució que aquests han fet.

Què treballarem amb un fruit?

Evidentment, la primera feina que ens ocuparà serà l'observació directa ben feta i procedirem tal com hem fet amb les fulles.

D'altra banda, la majoria dels fruits tenen una qualitat més definida que no pas les fulles: el volum. Aprofitarem aquesta característica per treballar mesures de pes i volum.

Caldrà tenir present, també, la funció bàsica dels fruits: la reproducció. Hem de remarcar als nens el gran esforç que fa la natura per reproduir-se. Així, anirem descobrint que tots els arbres fan fruites i que tots tenen un sistema o altre d'escampar les seves llavors. Algunes d'aquestes llavors, ens les mengem: castanyes, nous, ametlles. D'altres, en mengem el que les envolta: pomes, préssecs, prunes... També n'hi ha que no són comestibles.

Amb els fruits comestibles podrem treballar el sentit del gust tastant-los segons siguin naturals, cuinats, en conserva, etcètera.

Les llavors ens ofereixen un ampli camp de treball. Només amb l'estudi dels diferents pinyols de la fruita que els nens mengen a casa, podem fer un gran nombre d'exercicis. Per arrodonir-ho podem plantar granes en diferents medis: terra, cotó fluix, aigua... Les possibilitats d'estudi ens resultaran ampliades: germinació, creixement, necessitat de llum, d'aigua, etcètera.

Deixant assecar una part d'aquestes llavors podrem, posteriorment, utilitzar-les per a realitzar sons diferents, identificar-los i classificar-los.

Quan els nens són menuts, el nostre objectiu ha de ser que esdevinguin conscients de l'existència de molts arbres diferents, amb una evolució, fulles i escorça també diferents. A mesura que es facin més grans, podrem identificar ja cadascun d'aquests arbres, reconèixer-los i aprendre el seu nom.

Terres

Ben segur que els nens s'adonaran aviat que no és igual la terra del camí que la del camp. Ni aquestes dues que la del costat de l'arbre.

Recollirem una mostra de cadascuna d'aquestes terres per comparar-les i comentar, tots plegats, què pot haver influït perquè siguin tal com són.

Un cop fet això, colarem les terres per tal de separar-ne els seus components. Necessitarem sedassos de tela metàl·lica o de plàstic de mides diferents per fer-hi passar les terres. Aquests sedassos hauran de ser resistents i manejables per tal que els nens els puguin fer servir. Feta aquesta tasca, ens trobarem amb un nombre de mides de terres més un que el de sedassos utilitzats. Aprofitarem per posar-les dintre de pots o de capses de carrets de fotografia i fer aparellaments i escalats de so, de pes, d'oïda i de vista (= aquesta terra que escoltem és la mateixa que hi ha allà). Aquesta forma d'aparellament, tot i que podem fer-la amb altres materials, en aquest cas és molt més viu i pròxim als nens.

Pedres

A la primera observació ja ens adonarem que les pedres ens diuen coses molt variades. La seva composició, duresa, pes, mides, ens aproparan al coneixement de la seva procedència. Això ens permetrà fer esment de l'evolució de la Terra com el lloc on vivim i dels canvis que s'hi han produït.

Plantes i bolets

És important no oblidar les seves característiques específiques i cercar en cada cas la manera de conservar-los a classe i, així, poder-los estudiar amb més comoditat i experimentar amb ells.

Segons les plantes que tinguem a mà podrem fer cuinats i/o remeis casolans. En qualsevol d'aquests casos podrem treballar a fons els sentits de l'olfacte.

El problema més gran que presenten els bolets és que es fan malbé de seguida i ens cal posar-los amb aigua salada per tal de conservar-los al llarg de tot el curs en el racó d'observació, de manera que a la primavera següent podrem recordar què collíem a la tardor, on ho trobàvem i què n'apreníem.

Animals

Totes les possibilitats que hem anat contemplant fins ara amb els diferents materials, també les tenim amb els animals. Podem criar a l'escola un tipus de bestiar que el criem per menjar-nos-el. Aquest bestiar, mentre creixi, l'estudiarem, en tindrem cura i el respectarem.

Ben segur que l'entorn ens ofereix un altre tipus d'animals: insectes, amfibis, rèptils... És interessant poder-los observar amb tranquil·litat i analitzar durant un seguit de dies el seu comportament i la seva evolució: «Les llagostes tenen les potes del darrere molt llargues i les estiren per poder saltar».

Per poder fer totes aquestes observacions necessitarem un habitatge on els animals s'hi sentin còmodes i els nens puguin veure'ls sempre que els vingui de gust. L'habitatge serà diferent segons l'animal que hagi d'acollir. Ens caldrà consultar manuals que ens orientin en aquest sentit.

Completat l'estudi, retornarem l'animal al seu medi habitual.

L'objectiu del procés serà que els nens descobreixin l'equilibri ecològic i aprenguin a estimar i a respectar la natura.

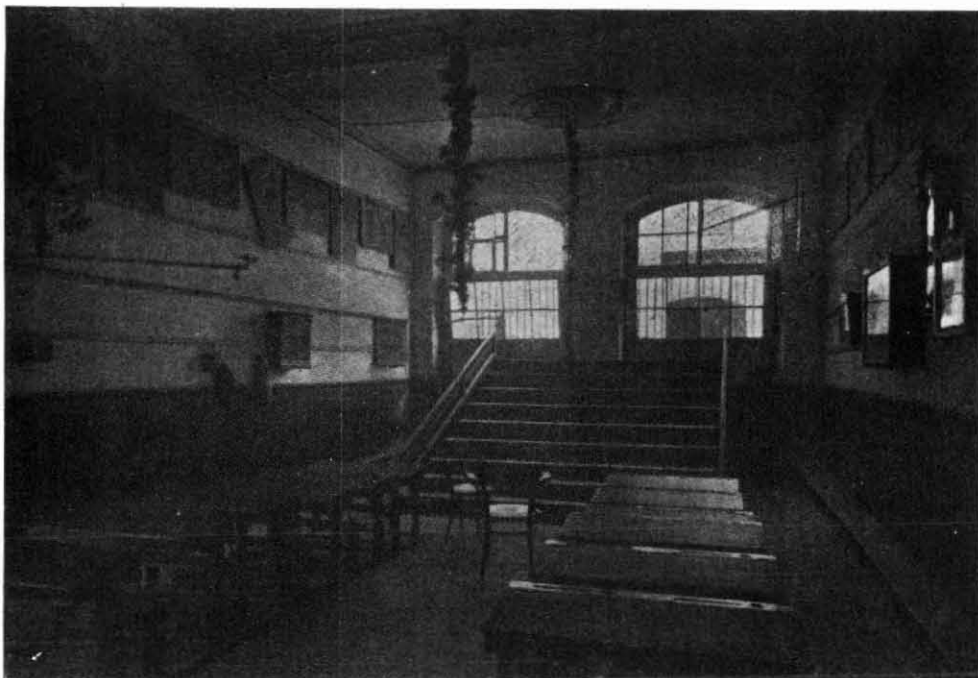
MT.F.-MT.V.

Bibliografia

GONZÁLEZ P., AUSTIN B. *Com criar i estudiar petits animals terrestres* (I i II) Barcelona. Teide, 1985.

CHINERY M. *Guía práctica ilustrada para los amantes de la naturaleza*. Barcelona. Blume.

Antiga sala de parvulari de l'Escola de la Plaça de Sta. Anna de Barcelona. L'espai lliure ha estat ocupat posteriorment amb pupitres.

Foto: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Les construccions escolars de Barcelona.* Barcelona, 1921.

TEMPS ERA TEMPS...

ANAR AL PARVULARI EL SEGLE XIX

JOSEP GONZÁLEZ-AGÀPITO

Massa vegades l'atenció al progrés educatiu, als nous avenços pedagògics, pot donar una visió equívoca de com era la realitat educativa d'una època. Així, per exemple, l'empenta de Fröbel i els seus «Jardins d'Infància», és al nostre país més un element dinamitzador que va operant un canvi de mentalitat, que no pas una realitat prou estesa durant el segle XIX.

Com a conseqüència de la visió instructivista i domadora de la infància els parvularis eren constituïts per una sala rectangular que tenia en un dels seus extrems la taula i el seient del mestre, el qual, sobre una tarima, presidia l'estança. A l'extrem contrari s'aixecava una graderia de fusta on seien els nens. Entre aquestes grades i la tarima del mestre quedava un espai bastant gran amb llargs bancs adossats a les parets. Era el «banco corrido».

Una personalitat tan destacada com Julià López Catalán afirmava que el que imprescindiblement no podia faltar en un parvulari era la pissarra i la graderia.

Anar a un parvulari consistia per als infants a passar moltes hores asseguts en aquelles grades. I l'alumne ideal era el que s'adaptava perfectament a aquesta inactivitat.

Molts parvularis, d'acord amb la finalitat de beneficència que els havia creat, eren regentats per monges. Especialment reconeguts eren els de les Filles de la Caritat fundades per Sant Vicenç de Paül. Gràcies a un manual per a ús de les monges parvulistes editat el 1858 coneixem les tasques, procediments i exercicis desenvolupats en els parvularis de les germanes de la Caritat.

En arribar els nens es concentraven al guarda-roba per posar-se les bates. Tocada l'hora els nens s'agrupaven en grups de cinc darrera el company que els feia de monitor i entonant un càntic entraven al saló de classe. Els nens marxaven en files encapçalats pel seu monitor que caminava a recu-

les per assegurar tant l'ordre de la seva colla com que caminessin a poc a poc. Anaven els nens «cubiertos», és a dir, amb les mans sobre la espatlla del de davant.

Molts parvularis eren, com aquests que descrivim, fortament inspirats en el mètode Lancaster, que permetia tenir fins prop de cent alumnes per aula, gràcies a traslladar l'organització de la indústria i de l'exèrcit a l'escola. Els monitors tenen la seva correspondència amb els encarregats o còntames-tres de les fàbriques o amb els caporals militars. El control dels moviments i l'ordre era fonamental en unes aules tan nombroses. Tot era previst a la manera de les evolucions d'una parada militar. Fet que enorgullia els defensors del mètode i que palesava el nou ordre i organització social que la burgesia desitjava. I era expressió patent de l'educació com a doma dels infants.

He seleccionat un fragment del *Manual* esmentat que indica l'ambient i l'organització d'aquests parvularis:

«Cuando los niños lleguen delante de sus bancos, conservando las manos unos sobre los hombros de los otros, la Directora se coloca sobre el segundo escalón de la grada, y dice en voz baja, pero en tono seco y breve:
Frente.

Después da tres golpes: al primero se vuelven los niños del lado de los carteles, y los monitores, que no deben haber abandonado la fila, adelantan el pie izquierdo para salir; al segundo golpe adelantan el pie derecho, y al tercero se vuelven de cara a los otros alumnos. No se dará más que dos golpes si los caballetes están muy cerca de los bancos.

Entonces la Directora dice:

De rodillas... (Se recita en coro la oración que debe ser precedida y seguida de un canto).

En pie. — Saludad.— Sentaos.— Banco de las pizarras, quedaos en pie.

Esta segunda parte de la orden puede suprimirse cuando los niños están disciplinados, y aun con el tiempo se llega a no tener necesidad de emplear ninguna palabra, supliéndolas el sonido del avisador o CHASCA.

*Sin embargo, para evitar que olviden las voces de mando, se les deben repetir alguna vez, especialmente los lunes, día en que comienzan a funcionar los nuevos monitores. La Directora, dirigiéndose a los alumnos del banco de dibujo, dice:
— Mirad a la grada.— Media vuelta.— Los niños se vuelven del lado de la pared.*

Preparad el pie izquierdo.— Lo colocan sobre el banco.— Subid.

Tomad el lápiz.— Lo toman y lo levantan con la punta hacia arriba. La Directora examina si todos los lápices están preparados y al corriente.

Descolgad la pizarra.— La toman, y la apoyan sobre un listón que mantiene todas a la misma altura.

Mirad a la grada.— Frente.— Saltad.— *Esta última orden se dará siempre, y el chasquido no será muy inmediato para evitar la confusión. Es necesario dejar a los niños el tiempo suficiente para prepararse á saltar todos á un tiempo.*¹

Aquest sistema de monitors permetia la instrucció de gran quantitat d'alumnes de forma individualitzada. Al final de cada exercici, a l'ordre «*Monitores, dad cuenta*», aquests anaven a reportar com havia anat cada nen del seu grup. Com cada moviment del parvulari els monitors anaven vers la mestra als aires de la marxa «*A informe monitores, la chasca nos convoca*». La pròpia lletra del càntic indicava la seva missió:

«*Sébase quien hablaba
cuando callar convino.
Quien desperdicia el tiempo.
Quien queda por leer.
Quien tiene en la pizarra,
al dibujar, más tino,
más ganas de aprender.*»

Conclosos els exercicis grupals, els alumnes en formació pujaven a la grada a ocupar els seus llocs respectius. Allà, després d'un càntic pietós, s'iniciava la lliçó del matí, dedicada a la instrucció religiosa i a la lectura d'històries exemplars d'intenció moralitzant, que s'alternava amb la memorització de faules morals cantades. Amb el cant de l'*Ángelus* o l'*Ave Maria* es finia el matí, i abandonaven l'aula amb les evolucions i marxes de rigor.

Els parvularis generalment acollien els infants durant tota la jornada laboral, car eren destinats als fills dels obrers.

Aquests mètodes i procediments permetien una gran capacitat d'escolarització i els parvularis de les germanes de la Caritat tenien bona acollida perquè amb canvis freqüents d'activitat, cançons, marxes i jocs escolars procuraven mantenir l'atenció dels alumnes. També amb almoines completaven els migrats àpats que els infants es portaven de casa. Parvularis com aquests representaven ja una resposta educativa enfront del concepte de les «sales d'asil». D'aquí el nom de «classes maternals» amb què les religioses anomenaren els seus parvularis.

J.G.-A.

1. *Nuevo manual de las Clases Maternales, llamadas de salas de asilo, para uso de las Hijas de la Caridad*. Madrid, 1858. (pp. 12 i 13).

GENERALITAT DE CATALUNYA

CATALUNYA

Mil·lenari del naixement
polític de Catalunya.

1000 ANYS

Quan el 988, Borrell II es negà a viatjar a Aquitània per retre fidelitat al rei franc que llavors dominava els comtats catalans, poc es pensava que aquell seria l'inici de la independència política de Catalunya.

Però el cert és que, des d'aquell moment, els catalans hem conservat tothora la nostra identitat.

Catalunya va crear el primer Parlament d'Europa el 1283, precedent d'una ininterrompuda voluntat de llibertat i convivència democràtica.

Catalunya ha construït al llarg dels segles la seva pròpia cultura, a la qual continua fidel, i ha fet de l'esforç en el treball la clau del progrés econòmic.

Ara, el 1988, Catalunya es disposa a emprendre nous camins cap al futur. Un futur que serà possible gràcies a tots nosaltres, homes i dones que vivim i treballem a aquesta terra.

Ara i d'aquí 1000 anys.

infant i societat

Es veuen molts llibres per als més petits a llibreries i biblioteques. A França, el reconeixement d'aquest material pensat per a ells és molt nou, mentre que a d'altres països, com als EE.UU. i des del temps que va entre les dues guerres, ja es feien importants investigacions editorials. És cert que a França, els llibres del Père Castor han treballat en aquest sentit publicant el seu famós imatger, però aquesta feina no només afectava de manera explícita els infants de menys de tres anys. Fins fa poc no s'ha començat a discutir tota mena d'idees rebudes, en particular aquella que diu que s'ha de saber llegir per tenir accés a un llibre. Ara s'obren noves línies per a la recerca, si es té en compte la percepció dels més petits, les seves possibilitats físiques que evolucionen quan passen de la posició estirada a la posició asseguda i a la posició dreta.

EL TEMPS D'UN CONTE

Un viatge amb l'oncle Elefant

GENEVIÈVE PATTE

Fora dels llibres de cartró gruixut, quines altres coses es proposen per als més petits? S'ha dit moltes vegades: la major part dels llibres per als més petits són traduccions i sembla que fins ara pocs autors francesos han intentat embarcar-se en aquesta experiència.

Això deu ser degut a una certa actitud que es manté a França des de fa molt de temps: el nadó? Un simple tub digestiu, es deia. Encara, en els nostres dies, es considera el petit com un futur alumne que des de ben aviat s'ha de preparar per anar a l'escola... (les famoses «pre-adquisicions»...).

De tota manera, a França hi ha noms de prestigi: Jean de Brunhoff, l'Atelier du Père Castor. Actualment Michel Gay i alguns altres. La llista és curta però promet allargar-se ràpidament.

Abans de començar, voldria recordar dues coses:

— Avui, limito els meus propòsits als llibres adreçats expressament als nens de menys de tres anys. No oblidó que els infants no viuen únicament amb materials pensats especialment per a ells. Els petits de zero a tres anys poden fer servir els llibres que no els són adreçats expressament, que són llibres per a adults, o els llibres il·lustrats dels seus pares. Dit això, els llibres fets especialment per a ells faciliten la seva autonomia.

— No es tracta de forçar: la idea d'adquirir al més aviat possible un cert nombre de nocions que serviran més tard, és descoratjadora. Bloqueja els aprenentatges perquè ignora el temps i el ritme que necessiten. Ben al contrari, el que és important és assaborir l'instant present, agafar el nen allà on és, proposar-li noves experiències, seguir-lo allà on ell vol anar, al seu ritme.

El desenvolupament d'aquest sector editorial té felices conseqüències. A les biblioteques, la presència de llibres per als més petits crida l'atenció dels pares que descobreixen un nou univers —el de la lectura dels seus fills. Els adults retroben així una mica de la seva pròpia infància, amagada sovint al fons de la seva memòria.

A vegades, fins i tot la lectura torna a ocupar un lloc a la seva vida.

Els més petits també obliguen les bibliotecàries a sortir de les seves biblioteques per trobar-se a casa, a casa de les mestres de parvulari, a les guarderies. Busquen la seva col·laboració i aquesta enriqueix i eixampla la seva acció.

De vegades un infant ve a la biblioteca a mirar un àlbum amb un adult, d'altres s'aïlla, i, a partir de les imatges, s'explica contes. Allà troba una mica com amb la seva família, aquesta possibilitat d'aïllar-se, d'experimentar, de compartir.

En l'acte de «lectura» del nen molt petit, és necessari ja l'aïllament. Ha de ser respectat. Cal saber entendre un nen molt petit que es fica en la lectura d'un llibre murmurant no se sap ben bé quin conte, fent amb el seu dit tota mena de trajectes damunt les imatges. Entra completament en el llibre, amb la concentració i la serietat que el caracteritzen, el front arrugat, absort en la lectura. Com els personatges de certs contes amb els quals s'identifica. Penso en aquests llibres l'heroi dels quals està d'esquena al lector ocupat en el que està fent. Així, «Gilberto et le vent de l'Est» o «Là-haut sur la colline» de Taniuchi. Personatges que tens ganes de seguir a través de les pàgines.

Per a mi, «Oncle Eléphant», d'Arnold Lobel és un model i és ell el qui em guiarà en la meua reflexió.

«Oncle Eléphant» no és un llibre per als més petits (d'altra banda, està «prescrit» per als infants a partir de quatre anys), però al meu parer, presenta una metàfora molt rica i completa del que pot ser la relació entre els més petits i els adults i què poden aportar el conte i el llibre en aquesta relació. Arnold Lobel explica en un article per què va escriure «Oncle Eléphant». Va ser educat per la seva àvia, ara ja molt velleja. De tant en tant perd el cap. Eli s'ho passa malament i somia tenir una altra relació amb ella. Aquesta relació la fa viure en «Oncle Eléphant».

Oncle éléphant i el seu nebot.

Es pot objectar que els més petits no tenen res a veure amb els fantasmes dels adults. És veritat, el llibre per a infants no ha de ser un desconcert, però en aquest cas significa una necessitat de comunicar-se amb el nen tot reconeixent en ell un lector digne d'un diàleg. *Els més petits necessiten autors.* I la major part dels seus llibres no sembla pas que en tinguin. Lobel ignora l'actitud de l'adult que vol donar una lliçó al preu que sigui: ell és un autor que vol comunicar quelcom de vertader entrant en la lògica del petit. Es sens dubte per aquesta raó, que aquest llibre desconcerta molts adults.

Lobel no és l'únic incomprès: Maurice Sendak ha sofert i continua sofrint el mateix tractament. «Quand papa était loin», «Cuisine de nuit», «Jérôme le conquérant» són llibres desconcertants per als adults, però desperten un interès durador en els petits. A causa, sens dubte, que les seves imatges, d'una desbordant sensualitat els són accessibles immediatament; perquè hi veuen també una imatge conqueridora d'ells mateixos, present també a «Max et les maximonstres». Perquè a cada pàgina hi ha nens petits amb cara de vells sortits directament de quadres del Renaixement.

Els més petits són seriosos i greus. «Oncle Eléphant» és un llibre que es llegeix de forma menor, els colors no són els que es proposen habitualment als infants. Tots són a mitges-tintes. Tenim els nostres dubtes a l'hora de llegir un conte a un petit que comença per un fet dolorós el to del qual està tenyit de gravetat al llarg de la narració. Tantes vegades hem associat la idea de nen petit a la de l'afectació. Però els més petits coneixen l'angoixa. Escolteu els seus plors, a cops, desesperats!

El conte d'aquest nen elefant comença com l'angoixa del nadó Babar; des de les primeres pàgines es moren els seus pares, és l'aventura:

El pare i la mare havien marxat
a fer vela.

Jo no els havia volgut acompanyar:
la trompa em moquejava
i tenia mal de coll.

Vaig a anar a casa a ficar-me al llit.

Hi va haver una tempesta.

El vaixell no va tornar.

El pare i la mare van desaparèixer
a la mar. Estava sol,
assegut a la meva cambra,
amb les cortines tirades.

Tranquil·litzem-nos! Els pares, aquí, només han desaparegut i els trobarem a la fi. La seva desaparició momentània significa l'autonomia dolorosa. S'assembla a la solitud que sent l'infant quan és hora d'anar a dormir; aquesta solitud que és també la porta dels somnis, la que obre l'aventura.

El que sorprèn a «Oncle Eléphant» és la capacitat d'aquest vell adult per a entrar a l'univers del petit. Aquest adult enorme, cobert d'arruges, que ocupa tota l'amplada de la porta, participarà en la vida de l'infant amb una extraordinària serietat. Aquesta manera d'entrar en la seva lògica es pot admirar ja durant el viatge en tren.

L'oncle Elefant compta els pals. Dedicar un capítol sencer a comptar els pals és força audaç. Aquest passatge reconeix, però, una manera de pensar comuna entre el petit i el vell. A uns i altres els agrada comptar. El petit compta els graons de l'escala que ha pujat tot sol; el vell compta aquests mateixos graons que tant li costen de pujar. Uns i altres compten la seva edat amb la mateixa precisió: tres anys i mig o vuitanta-un anys i mig...

Contar en el sentit d'explicar és també comptar en el sentit de calcular i d'enumerar. En un i altre cas, hom utilitza les xifres: en els contes és la xifra 3, 7 o 12. En un cas i en l'altre es tracta de posar ordre a l'univers, aquest univers tan confús que cadascú intenta comprendre a la seva manera, intenta organitzar, classificar i enumerar.

És el ritme el que fa que un llibre o un conte sigui recedit. En aquest llibre de Lobel el ritme hi és present a tot arreu. La mateixa lectura del sumari és com un joc:

L'oncle Elefant obre la porta

L'oncle Elefant compta els pals

L'oncle Elefant encén un llum

L'oncle Elefant saluda l'aurora

L'oncle Elefant té mals

L'oncle Elefant explica un conte

L'oncle Elefant es posa tota la roba que té

L'oncle Elefant escriu una cançó

L'oncle Elefant tanca la porta

Tot és un pretext per a comptar, per a ritmar, el mateix acte de passar pàgines és un ritme. Aquí, els comptes es fan d'acord amb l'univers:

«Tinc més arrugues que fulles té un arbre.

Tinc més arrugues que una platja grans de sorra.

Tinc més arrugues que estrelles el cel.»

Així, «Oncle Eléphant» ens diu: *els més petits tenen necessitat de ritme i de balanceig.* Es això el que determina l'irresistible encant d'aquesta petita obra d'art que és «Nounours» o fins i tot d'aquests primers contes que són «La promenade de Monsieur Gumpy», «Les bons amis», o «Roule gallette», o, més simplement aquests contes explicats amb els dits: «Aquest és el pare, aquesta és la mare, aquest fa les sopes, aquest se les menja totes i aquest diu: Piu-piu, que no n'hi ha pel caga-niu?¹. La mà és ben bé el primer llibre.

Si el capítol del recompte dels pals em sembla tament important, és també perquè tradueix aquesta capacitat que tenen certs adults com l'oncle Elefant de ser conscients de l'ansietat del nen petit; vegeu amb quin interès apaivaga la seva angoixa en l'observació d'un objecte exterior, que es pot comptar i recomptar, una manera de dominar l'espai i la durada del viatge. No és aquesta una de les funcions del conte?

Després d'haver comptat els pals elèctrics, les cases, els camps que l'envolten però desfilen massa depressa, l'oncle Elefant es posa a comptar cacauets;² els cacauets són més fàcils de comptar ja que estan al mateix lloc, als genolls de l'infant.

Els cacauets posats als genolls em fan pensar en el llibre: un tros de món que es pot tocar, manipular, girar i regirar per conèixer-lo millor. Una concentració i una transmissió d'experiències organitzades a l'interior d'un espai segons un ritme, el de la narració, el de la pàgina que girem.

Experiències, descobertes que tenim el temps de viure:

«Intento comptar
els pals telegràfics que desfilen.
Però tot va massa de pressa»,
diu l'oncle Elefant.
Tenia raó,
tot anava realment massa de pressa.

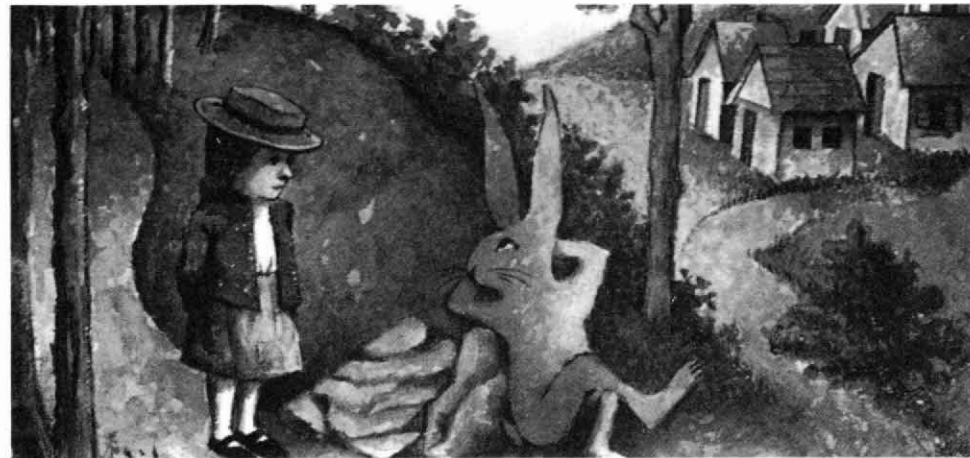
El llibre no està aïllat. No és l'única font de coneixement. Es basa en el real i té més interès com més referència fa a les experiències més o menys conscients que ha pogut fer l'infant.

Sí, els més petits necessiten llibres que els posin el món a l'abast de la mà! els més petits llegeixen amb tot el seu cos. Primerament el nen es fa amo del llibre que té damunt els genolls, a l'abast de la mà d'una manera molt física. El mira, el gira i el regira en tots els sentits. El maneja i el manipula. Li agrada treure o posar a la seva capseta llibrets com els de la «Mini biblioteca» de Maurice Sendak, buscar el gest precís per tonar-los al seu lloc. Tot un ritual que s'assembla a aquell que fèiem servir abans quan ens enllaminíem tallant les pàgines d'un llibre. Un ritual, un apropament que crea el desig, l'espera indispensables per a sentir el gust pel llibre.

Comptar, tocar cacauets; tocar les imatges, manipular els llibres: els més petits llegeixen amb tots els seus sentits, la mà participa amb la intel·ligència del conte. Pocs autors reconeixen la importància del tacte en els llibres. Coneixem l'èxit d'aquests llibres destinats aparentment als cecs però que, de fet, convenen més als vidents que prenen possessió d'aquests llibres tot mirant-los i tocant-los.³

Alguns autors, com Margaret Wise Brown, utilitzen la textura del llibre de forma meravellosa. «Little fur family» és un conte ben simple, en un llibre la coberta del qual és de pell de conill. La capsua deixa endevinar la presència d'un ventre petit, agradable per acariciar. Margaret Wise Brown sap reunir tot allò que agrada a un infant: llibre de format petit, que cap bé a la mà; el tacte i l'interès d'un conte fortament afectiu. Els infants agafen aquest llibre com aquell que agafa un sabó i s'acaricien el cos.

També hi ha llibres que fan bona olor, com «Pat i Bunny». O d'altres que fan soroll. N'hi ha que fan agafar ganes de mossegar. Vet aquí el problema evocat tantes vegades sobre si s'han de fer llibres de roba o no. Les opinions estan molt dividides: alguns pensen que aquests llibres són necessaris perquè no es fa malbé i corresponen als costums dels petits que se'ls posen a la boca espontàniament. D'altres pensen que no són veritables llibres. La fórmula del llibre de roba és interessant si es juga vertaderament amb aquest material i les variacions que permet. Margaret Wise Brown ha fet llibres magnífics de roba explicant el conte del Conill, amb una cueta de conill de cotó

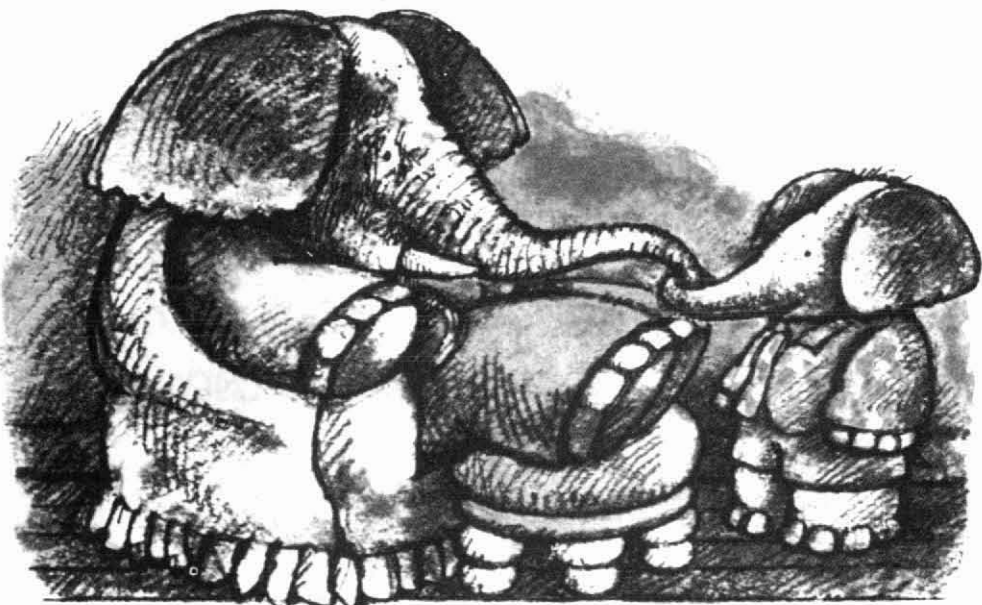
Il·lustració del Maurice Sendak per al llibre «Monsieur le livre routez-vous m'aider?»

Il·lustració de Maurice Sendak per al llibre «Osito» de Else Holmelund Mindarik.

L'oncle elefant ja de rei. El nebot es el príncep.

L'oncle elefant explica un conte.

que es pot acariciar. És un gènere popular que es troba a les grans superfícies i que frapa els nostres hàbits de lectors. Hi ha grans artistes que, afortunadament, no han menyspreat aquest suport!

Al Japó, he vist molts llibres de roba fets a casa. Permeten explicar de manera ben original alguns contes. A França també es poden trobar patrons que faciliten la confecció d'aquests llibres en els quals, per exemple, una cremallera és la mandíbula d'un cocodril, que el nen es diverteix obrint i tancat per treure així la llengua rosa. He sentit explicar i escoltar «La caputxeta vermella» d'una manera molt activa ja que els personatges i altres elements del conte, fixats amb l'ajut d'un *velcro*, es podien bellugar. A mesura que avançava la narració els nens manipulaven els diversos elements. De manera voluntària, s'aïllaven per explicar-se el conte de nou, millorant-se i explicant-se.

De manera més general, el gest de l'infant, els seus moviments i «mims», la seva paraula, acompanyen espontàniament l'acció de llegir de l'adult. Els petits són essencialment actius en la seva percepció i quan els llegim àlbums, fem l'inventari d'una imatge, posen el dit damunt els elements que descobreixen. La recerca del detall porta a una pregunta constant inherent a l'acte de llegir, i és aquest preguntar-se el que fa que la lectura sigui apassionant. És la que podem trobar a «Petite chaussure» que busca la seva germaneta o també a «Où est mon petit chien?». Aquí s'hi afegeix el plaer d'aixecar, de manipular tiretes per descobrir el que s'amaga darrera una primera realitat.

El plaer de la manipulació es pot manifestar de moltes altres maneres: ficar el dit en els foradets com a «La petite chenille», fer sorolls o imitar crits d'animals com en aquest llibre de Peter Spier «Les animaux ont la parole», o també, imitar espontàniament alguns llibres com proposa «A ma façon» de Marie Hall Ets. Per tal que aquesta lectura sigui compartida, l'adult ha de ser més que un simple intèrpret passiu que desxifra el text. S'hi ha d'interessar, perdre el temps vagabundejant per les imatges amb l'infant, tal com el nostre amic, l'oncle Elefant, que perd el temps comptant els pals elèctrics, els camps i les cases.

Hi ha una manera de tocar el llibre que li dona un veritable sentit i un nou relleu. «Où est l'ours?» de Barton és un llibre que no sempre ha estat entès. Però llegiu-lo accentuant els efectes de por dels habitants: la caça d'aquest ós inofensiu que se'n torna després d'haver-los espantat involuntàriament esdevindrà una història apassionant. Escolteu també la lectura d'aquest llibret sense pretensions «Poum dans sa maison», quan la narradora ritma la narració amb aquestes dues simples paraules «tout seul, tout seul» (tot sol, tot sol) que apareixen pàgina rera pàgina.

Els més petits llegeixen també amb els ulls, els més petits saben veure-hi. La textura es pot «sentir» a través dels ulls com en els llibres de Marie Hall Ets «A ma façon» o «Dans la forêt», on el gra del paper s'afegeix a la sensualitat del dibuix. Pocs llibres juguen amb la tipografia a la qual els petits que no saben llegir són sensibles. Quan l'oncle Elefant i el seu nebot saluden l'aurora, els seus crits es marquen amb caràcters tipogràfics de cos diferent

que l'infant distingeix perfectament i repetirà les paraules amb la intensitat convenient.

Els colors també tenen un paper important en la percepció de certs contes. Això explica l'èxit universal de «Monsieur lièvre, voulez-vous m'aider?» El color de certs llibres està al centre mateix del conte («Le magicien des couleurs»), en d'altres contes el color és un punt de referència per a identificar els personatges, com a «Toc, toc, toc».

Quan es parla de colors per a infants, sempre es té tendència a pensar en els mateixos colors, segurs com estem que els més petits només coneixen el vermell i els colors primaris. Malgrat tot, una mare m'explicava que el seu petit, tornant de la clínica es delia mirant el color taronja. Hi ha tot un treball a fer en aquest camp. Alguns llibres molt estimats són en blanc i negre, blancs i negres particularment «alts en colors»... Altres llibres com «Gilberto et le vent» combinen el blanc i el marró sobre pàgines de color beige. Els petits saben apreciar els colors suaus.

Encara no tenen hàbits, seria una llàstima eliminar sistemàticament certs colors o certes formes de representació. Tals com la foto. S'ha dit moltes vegades que la foto era de difícil comprensió per part dels petits.

Això és veritat encara en el temps de la televisió? Els petits imatgers de Tana Hoban es poden reconèixer perfectament quan presenten objectes de la vida quotidiana de l'infant. El seu llibre sobre els colors fet a base de fotos captades en viu, sobre la complexitat del real, ens han ensenyat que els infants veuen coses diferents de nosaltres, particularment detalls minúsculs. Així, a la foto d'una pila de pomes en el llibre de Tana Hoban «Is it red?» «Is it yellow?» «Is it blue?», veuen una mosqueta a penes perceptible que s'ha posat en un racó de la imatge i que cap adult no havia vist.

És la mateixa observació que havíem fet amb petits que saben apreciar immediatament el moviment de certes aigües microscòpiques, com les que formen el frontispici del llibre «Le placard» en les tintes beiges. Sovint ells les entenen millor que les grans superfícies de color tancades dins de formes massa estilitzades.

Seria desitjable més col·laboració entre pràctics i teòrics, tal com es fa de manera tan fecunda al si de l'associació ACCES amb psicoanalistes, psicòlegs i bibliotecaris. Els especialistes de la visió i de la fisiologia del cervell també podrien ajudar a comprendre millor la «lectura» i les obres destinades als més petits en funció de les seves possibilitats físiques. Ara ja se sap: l'estructuració de l'espai en dues dimensions s'aprèn molt aviat en una civilització de la imatge plana, però és el resultat d'un aprenentatge que es fa veritablement quan el nen comença a poder-se posar dret. Això explica per què els nens molt petits miren indiferentment els llibres del dret i de l'inrevés.

Els més petits són animistes

«Ep!»

va dir una veueta a l'interior del llum.

«Has sentit?»

va preguntar l'oncle Elefant.

«Aquest llum sap parlar!»

«És un llum màgic» vaig dir jo.

«Doncs s'ha de dir un desig»

va dir l'oncle Elefant.

I vénen a continuació els desigs, més eixalabrats dels dos elefants:

«Jo, el que jo voldria

és que apaguéssiu

aquest llum

i que em deixéssiu tranquil·la»,

va dir l'aranya.

«És aquí on jo visc

i ja comença

a fer-hi calor.»

Aquest reconeixement de la voluntat i de la personalitat d'un animal o d'una cosa, és encara un tret perfectament infantil i massa poc reconegut en els nostres llibres. Una altra forma d'animisme, aquest cop gairebé oriental, és el que fa que l'oncle Elefant i el seu nebot saludin el matí quan es lleva, o a «Bonsoir lune» quan saluden la nit que cau. Quina meravellosa actitud davant la vida el ser capaç d'acollir així cada dia i cada nit que se'ns dona!

«Cada nou dia es mereix de ser saludat amb un bon cop de trompa.»

Les salutacions poden no tenir fi com a «Bonsoir lune», on, per tal de retardar l'hora d'anar a dormir, no s'acaba mai d'enumerar tot allò que deixem, sense obligar el «bona nit a ningú» damunt d'una pàgina blanca, un tret d'humor ben infantívol!

Ja que *els més petits tenen humor*, cosa que l'oncle Elefant sap perfectament.

Em sentia tot trist.

Em vaig posar a plorar.

L'oncle Elefant semblava trist, també.

«Vinga, vinga» va dir,

«no ens deixem anar».

(...)

Vaig a posar-me vestits divertits.

Això ens tornarà les ganes de riure».

L'oncle Elefant es diverteix amb un no-res, ja que els vestits no són poc ni molt divertits. Però ell té l'art i la manera de donar al quotidià una mirada divertida. Llavors, tot pot esdevenir irresistible.

L'oncle Elefant no era més

que una pila de roba

amb dues grans orelles.

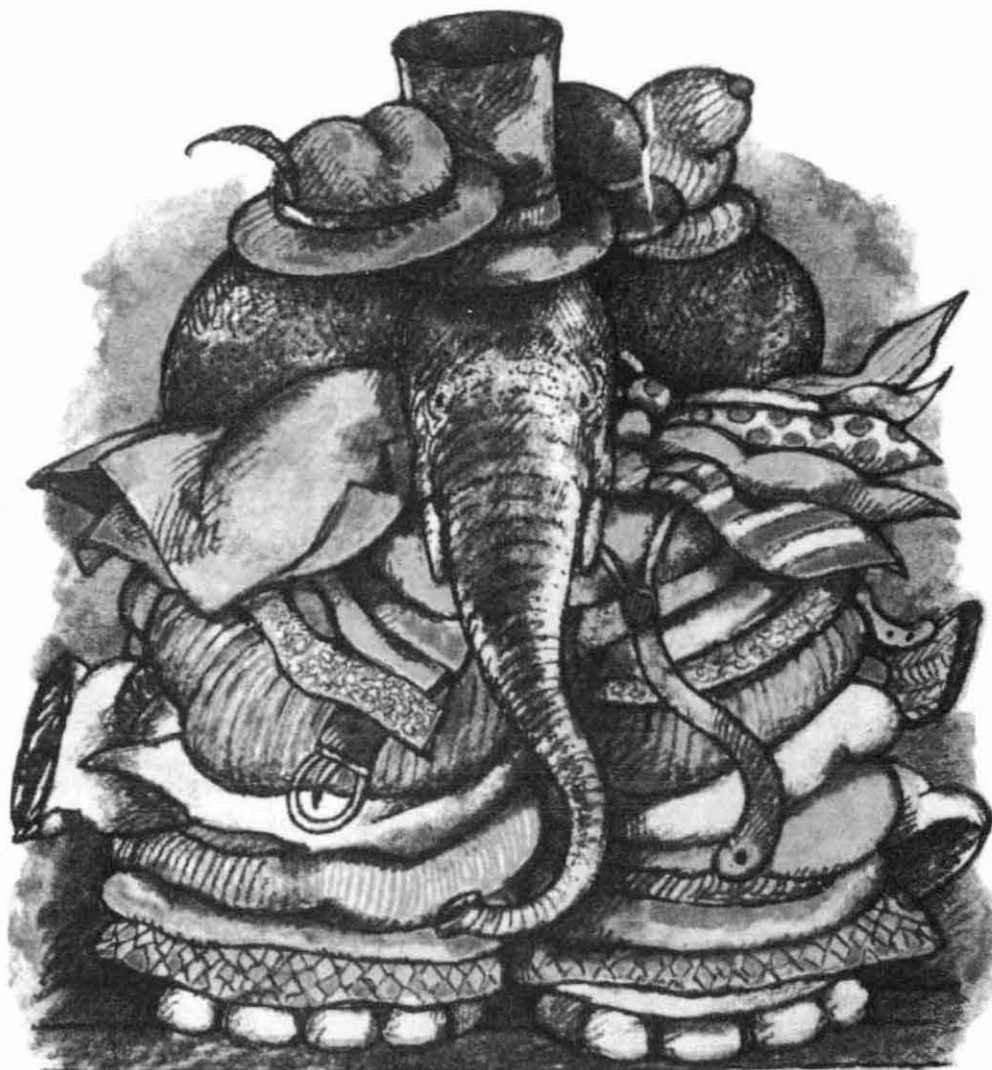
De primer, vaig somriure,

després se m'escapava el riure per sota el nas,

després em vaig posar a riure de bat a bat

i tots dos vam riure tan fort

que vam oblidar-nos d'estar tristos.

L'oncle elefant s'ha disfressat posant-se al damunt tot el que tenta a l'armari.

Sí, l'humor no està reservat només als adults. Alguns contes fan riure als petits. Contes que s'han d'explicar i tornar a explicar sense parar a canvi de sentir els infants com esclaten de riure, com quan escolten el conte del follet per exemple a «Petit-Ours en visite» que corre al voltant d'un arbre i es fa por amb el soroll dels seus propis passos «tip tap tip tap». La mateixa història que trobem a «Winnie the Pooh». És el gust pel *nonsense*, el de l'onomatopeia. Si les onomatopeies no són freqüents en els millors llibres per a infants, encara són més rares en la producció corrent. De la mateixa manera són rares les cançons i els poemes que hi ha a certs contes anglesos com precisament «Winnie the Pooh». Arnold Lobel ha previst una cançoneta en el seu llibre. Ell sap com és de bo interrompre així el desenvolupament d'una narració.

«Oncle Eléphant» coneix el poder del conte. El conte és allò que fa oblidar els mals, allò que per un moment esborra l'angoixa.

L'oncle Elefant havia acabat el conte.

*«Ja està», va dir,
ja no tinc cap mal
ni al cap ni als peus.»*

«Oncle Eléphant» sap explicar contes. Com en molts llibres d'Arnold Lobel, hi ha un conte a dins del conte. Un conte aquí, que es remunta a la nit dels temps però que agafa en la seva narració un to infantil.

L'infant és l'heroi. Ell és el príncep jove i bell. El rei és vell, cobert d'arrugues.

El nen és el príncep. L'adult és el rei. Els dos es reconeixen en aquests éssers intrèpids que dominen els perills més greus.

El rei protegeix el príncep. El príncep troba el camí. Junts, descobreixen el camí.

El conte d'«Oncle Eléphant» s'acaba amb el retorn dels pares. El final és, doncs, feliç. Amb una punta de melangia, malgrat tot. A l'oncle Elefant li sap greu de deixar el petit, ja que, com nosaltres, ha tingut el plaer d'estar amb un petit, el temps d'una aventura, el temps d'un conte. Tanca la porta amb precaució. Ara, tot està en ordre.

G. P.

Notes:

1. «Jeux de nourrice» Il·lustracions de Gerda. Albums du Père Castor.
2. Perquè han traduït «peanut» per avellana? La paraula cacauet té una sonoritat tan rica i tan familiar. (Es deu tractar, sens dubte, de la versió en francès, ja que la que tenim al castellà, editat per Alfaguara, parla de «cacañuetes». (N. de la trad.).
3. Per als no-vidents, les formes a descobrir amb el tacte són massa estilitzades, gairebé abstractes i poc significatives, per tant.
4. Cf. Cécile Camus en «Les Livres, c'est bon pour les petits», un vídeo realitzat per l'associació AGCES.
5. Col·legues israelites han constatat que algunes persones adultes vingudes del Yémen només llegeixen del revés. Per què? Perquè en els «heder» d'aquest país tan pobre la gent s'agrupa al voltant de l'única Bíblia.

Traducció de l'original francès: Roser Ros

Barcelona
**AULA
OBERTA**

**DESCOBRIU BARCELONA MITJANÇANT UN PROGRAMA PEDAGÒGIC
ADREÇAT A ESCOLARS DE TOT ESPANYA**

Estades de dos o cinc dies durant els quals Barcelona es converteix en una gran aula on ampliar els coneixements i les experiències dels joves escolars.

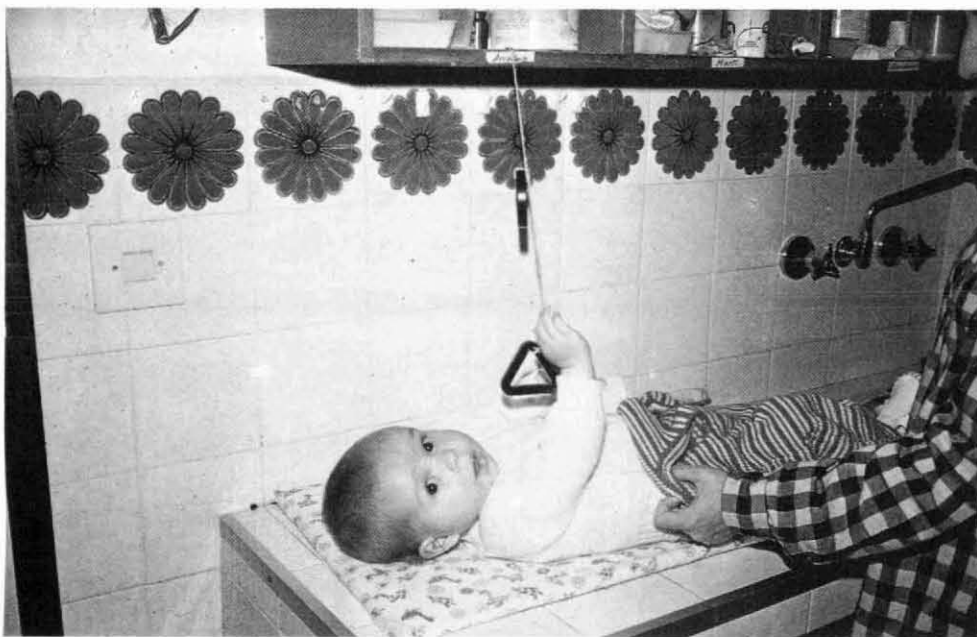
Es pot escollir entre els següents itineraris monogràfics:

1. BARCELONA OLÍMPICA
2. BARCELONA TÉ MAR
3. BARCELONA I ELS GRANS SERVEIS
4. BARCELONA I EL COMERÇ
5. DESENVOLUPAMENT URBANÍSTIC A BARCELONA
6. ROMÀNIC I GÒTIC A BARCELONA
7. MODERNISME A BARCELONA
8. L'ART CONTEMPORANI A BARCELONA
9. BARCELONA I EL CONTROL DEL MEDI AMBIENT
10. BARCELONA I LA CIÈNCIA
11. BARCELONA I LES NOVES TECNOLOGIES
12. BARCELONA I ELS MITJANS DE TRANSPORT
13. BARCELONA I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ
14. ESTUDIAR A BARCELONA
15. INSTITUCIONS POLÍTIQUES A BARCELONA
16. MÚSICA I ARTS DE L'ESPECTACLE A BARCELONA

Ajuntament de Barcelona

Patronat Municipal de Turisme
Àrea de Joventut i Esports

Per informació:
"AMBITS". Tels.: 318 92 62
Horari: 10 a 14 h.

infant i salut

L'ansietat és una reacció adaptativa enfront de situacions d'amenaça. Per tant ha de ser considerada en principi com un fenomen positiu. Els mecanismes bàsics de l'ansietat són innats. Les reaccions d'ansietat infantil determinades genèticament més importants són l'ansietat davant l'estrany i l'ansietat per separació. Ambdues són universals, transculturals, modificables per l'experiència i es donen igualment en els mamífers, especialment en els primats. Tots dos tipus d'ansietat semblen constituir un model de resposta que es torna a trobar en la major part dels estats patològics d'ansietat observables en altres èpoques de la vida.

L'ANSIETAT EN LA PRIMERA INFÀNCIA

JOSEP TORO

L'ansietat —la por— és un tema perenne, tant en la literatura com en les ciències de l'home, una experiència indisolublement associada a la biografia i a la circumstància de tot ésser humà. La nostra època ha fet de l'ansietat, juntament amb la depressió, gairebé un lloc comú de converses, publicacions i preocupacions. Aquesta difusió del tema al si d'una cultura intensament hedonista ha provocat una visió de l'ansietat i de la por clarament pejorativa. Estar angoixat o experimentar por és desagradable; conseqüentment és nociu; per tant cal eliminar com sigui aquestes experiències o estats.

Però s'oblida que l'ansietat no és res més que un complex fenomen d'adaptació. És una resposta dels organismes desenvolupats davant de situacions amenaçadores, que en l'home sol manifestar-se a través de certes modifica-

cions fisiològiques, conductuals i —si el nivell de desenvolupament ho permet— cognitives/verbals.

No hi ha res que neixi del no-res. Tot i que l'ansietat sigui provocada per situacions concretes, la resposta virtual davant d'aquestes ha de preexistir. És a dir les respostes d'ansietat estan determinades genèticament, tot i que no ho estiguin totes les situacions o estímuls que les provoquin. Així, en el cas de l'home, des del mateix moment del naixement, és a dir sense experiències prèvies d'aprenentatge, el nen és capaç d'experimentar ansietat/por davant d'uns estímuls sonors sobtats i intensos, la pèrdua de la base de recolzament o els moviments rotatoris. Es tracta del repertori emocional innat.

Però hi ha estímuls més complexos, àdhuc socials, que poden provocar respostes d'ansietat sense experiències prèvies. Això s'ha comprovat en animals. Així, les mones criades en aïllament des del seu naixement, sense haver contemplat ni éssers humans ni altres mones, reaccionen amb ansietat quan, a partir dels dos mesos d'edat, se'ls mostren unes diapositives amb mones en actitud amenaçadora. La resposta ansiosa sense pràctica prèvia parla a favor de la seva determinació genètica de la mateixa manera com ho fa el fet que aquesta reacció no es produeixi abans d'una edat determinada, és a dir abans d'una determinada fase de la maduresa, fet aquest també determinat genèticament.

Hi ha en l'home reaccions de por i d'angoixa que, essent d'implicació social, interpersonal, descansin en el seu codi genètic? Examinem-ho breument.

L'ansietat davant l'estrany

És ben sabut que tot nen a partir dels 6 mesos reacciona amb temor davant d'una persona desconeguda. En aquests casos s'allunya de l'estrany en qüestió, tot i que només sigui apartant la mirada i girant la cara, somiqueja, s'agafa a la seva mare si està amb ell, etc. El nen reacciona amb temor davant la presència física de l'estrany més que no pas davant del seu comportament concret. Ho fa així des dels 6 mesos fins als 24.

No hi ha cap dubte pel que fa al caràcter genètic d'aquesta reacció d'angoixa. Es produeix en tots els nens de totes les cultures. Tota reacció/conducta d'incidència universal i amb límits temporals fixos ha de ser considerada com a heretada. A més, l'ansietat davant l'estrany també l'experimenten els mamífers, incloent-hi evidentment els primats. D'altra banda, les característiques d'aquesta reacció emocional, que presenta grans diferències individuals, són més semblants en els bessons monozigots que no pas en els dizigots.

En l'home —en el nen— s'han realitzat una sèrie d'experiències que permeten analitzar l'altra cara de la moneda. En efecte, la determinació genètica no està en desacord amb la influència ambiental. Al contrari, qualsevol comportament o reacció d'un nen en un moment donat és conseqüència de la interacció entre la seva dotació genètica i les influències ambientals experimentals. Són diversos els estudis «de laboratori» que permeten treure certes

El Santi i la Nona

Llibres que pretenen ajudar a superar els temors típics de la infància.

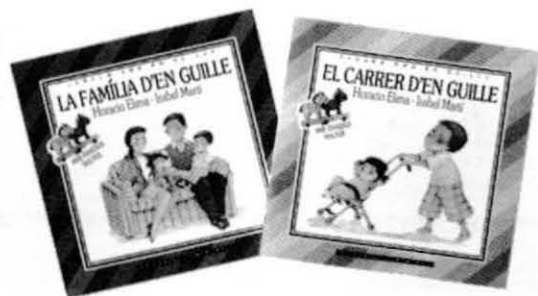
- De 3 a 7 anys.
- Guia didàctica incorporada.

- Nit de monstres
- La llum està malalta

- Estimades abelles
- El despertador de la pluja

JUGUEM AMB EN GUILLE

Contes d'imatges amb adhesius movibles que permeten al nen d'intervenir en l'elaboració de l'història.

- De 2 a 4 anys.
- Guia didàctica incorporada.

- La família d'en Guille
- El carrer d'en Guille

E D I T O R I A L T I M U N M A S

conclusions sobre factors situacionals que potencien o minven la resposta d'ansietat davant l'estrany.

Suposem que estan observant-se les reaccions d'un nen d'un any davant un desconegut. La seva ansietat serà més gran si el lloc també li és desconegut que si li és familiar; si la mare o figura substitutiva està absent que si està en la cambra; si el desconegut s'acosta al nen que si aquest es manté sense aproximar-se; si l'aproximació de l'estrany és sobtada que si és gradual i lenta; si contacta físicament amb el nen que si no ho fa; si és de grandària normal que si és més alt del normal; si és un home que si és una dona; si no respon als senyals del nen que si hi reacciona. L'experiència prèvia del nen també és important. Així la reacció d'ansietat serà més gran si el petit només ha estat a càrrec d'una persona que si ho ha estat de diverses; si ha tingut contactes previs poc agradables amb estranys que si els ha tingut satisfactoris, si els seus vincles socio-afectius són sòlids i segurs que si no ho són.

Com tota resposta pre-determinada genèticament, l'ansietat davant l'estrany troba el seu sentit en la supervivència de l'individu. En efecte, l'animal es protegeix de situacions perilloses distingint el que és familiar —en primer lloc la mare i a continuació el *seu* grup—, i per tant protector d'allò que no ho és, i per tant pot ser perillós. El recel o ansietat davant l'estrany ha de produir-se, evidentment, a continuació de la vinculació amb els seus congèneres, imprescindible per a gaudir de la deguda protecció inicial. Així, la *curiositat* per les situacions noves i l'*afiliació* amb els seus són els fenòmens bàsics que compten des del naixement, interactuant a partir d'un cert moment amb l'ansietat davant l'estrany. Un cop vinculat a algú, el nen ja pot estar ansiós davant els desconeguts. De fet, és l'inici —molt precoç— de la seva autonomia social.

L'ansietat per separació

És aquest l'altre gran fenomen de l'ansietat normal genèticament determinada. L'allunyament o pèrdua de la persona que té cura d'ell, fonamentalment de la mare o de qui dugui a terme les funcions d'aquesta, posa en marxa la reacció ansiosa.

Aquesta resposta emocional sol iniciar-se una mica més tard que l'ansietat davant l'estrany, concretament cap als 8 mesos, i s'estèn també fins als 24. La intensitat més gran de la reacció es dona entre els 9 i els 13 mesos i comporta plor i neguiteig quan a'allunya la persona significativa.

Evidentment, també es tracta d'una resposta universal, observable en totes les races i cultures humanes, així com en els primats i altres mamífers. El seu caràcter hereditari és clar.

A través de diversos estudis s'ha observat com l'experiència i les diferents situacions influeixen en les característiques de l'ansietat per separació. Així, s'ha pogut constatar que la reacció s'intensifica si la separació es produeix en llocs no familiars; si es troben absents altres persones significatives afectivament; si la mare o substitut abandona el nen (a la inversa l'ansietat és

menor) o si desapareix per un lloc —p. ex., una porta— que no és l'habitual; si la separació es produeix després de certs preparatius prèviament observats (p. ex., posar-se l'abric, agafar la bossa...).

De la mateixa manera, i contra el que ocasionalment s'ha suposat, certs factors no semblen influir en les característiques de l'ansietat per separació. Això és el que s'ha verificat pel que fa al sexe de la persona que té cura del nen, essent indiferent que es tracti d'un home o d'una dona. Tampoc no influeix el fet que el nen tingui o hagi tingut una o més persones significatives, així com que s'hagi desenvolupat plenament a casa o que ho hagi fet en règim de guarderia. Haver tingut molta o poca relació anterior amb la figura maternal en qüestió o haver experimentat diverses separacions prèvies negatives o traumàtiques, són fets que tampoc no semblen modificar la resposta ansiosa.

El sentit biològic del fenomen sembla clar. Complementa les funcions protectores, i per tant adaptadores, de l'ansietat davant l'estrany. La por davant allò possiblement enemic, i la conducta de fugida consegüent, se suma a la vinculació amb l'indubtablement protector i la consegüent evitació del seu allunyament. A partir dels dos anys d'edat, aquests fenòmens poden donar-se per closos, però cada nen, cada home, mantindrà la seva reactivitat emocional en funció de situacions i experiències noves, però també en funció de la seva «ansietat genètica» i probablement de com li hagin anat les coses fins aquell moment.

L'ansietat patològica

Hem vist que ansietat per separació i ansietat davant l'estrany són respostes emocionals normals i per tant adaptatives. No són patologia, i res no s'ha de fer per acabar amb elles o evitar-les a un nen concret. L'element més negatiu de l'angoixa normal del nen és que angoixi pares i educadors: aquesta és la gènesi de certs problemes.

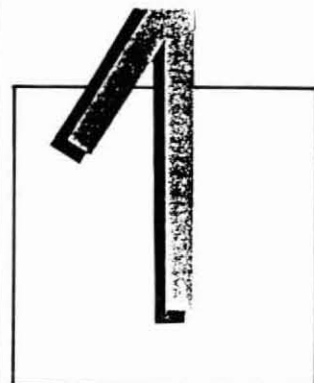
Però, és ben clar, hi ha l'angoixa patològica. En aquest cas es tracta d'una ansietat fora de mida, injustificada, crítica o permanent. Els trastorns d'ansietat de nens i adults són cada cop més estudiats i més ben coneguts. Els factors biològics i les experiències traumàtiques interactuen i se sumen en la seva gènesi. El que aquí interessa remarcar és que pràcticament tota la patologia ansiosa de qualsevol edat encaixa d'alguna manera en aquests dos grans tipus d'ansietat normal. El que succeeix en l'ansietat davant l'estrany té molt en comú amb els trastorns fòbics, especialment la fòbia escolar i la fòbia social, o amb l'ansietat per evitació, mentre que l'ansietat per separació té la seva aparent duplicació patològica en l'agorafòbia de l'adult o en l'ansietat per separació patològica del nen o l'adolescent.

Les coses succeeixen com si les causes dels trastorns d'ansietat, siguin quines siguin, activessin uns patrons emocionals/conductuals de resposta ja presents des de la més curta edat. Això ha multiplicat els estudis d'aquests fenòmens. El temps, i el treball, els aniran descobrint.

**Un mètode d'aprenentatge
fàcil i atractiu**

editorial cruïlla

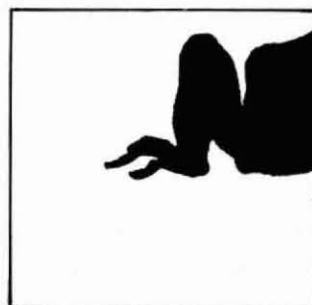
Balmes, 245, 4t.
Tel. 237 63 44

Experiències 1-2

Iniciació cívica

M. Amat, T. Pijoan

El gripau blau

Lecto-escritura

(6 quaderns)

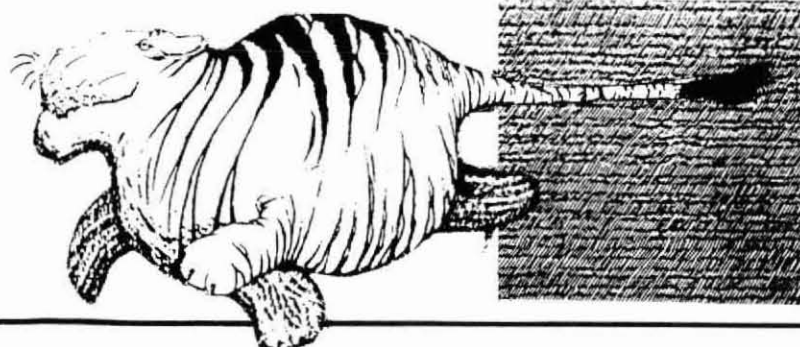
T. Mayor, M. Seix,
A. Masip

Llengua 1-2

Llibre de llenguatge

F. Garriga, M. Martorell
B. de Mas, A. Piera,
E. Viñolas

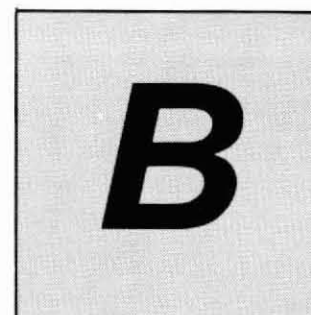
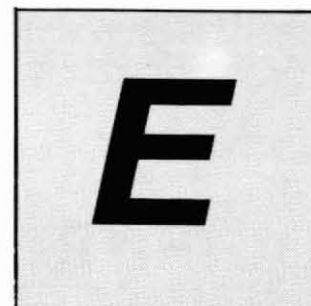

Nins 1-2

Aprenentatge globalitzat

(6 quaderns)

Equip IEPS

Distribuidor exclusiu;
CESMA, S.A. c/ Progrés 249-296
08912 Badalona
Tel. 383 10 11

racó del conte

QUIN FRED QUE FEIA!

JAUME CELA

Dedicat a la Colla del «Sol Solet» de Gràcia per tantes rodones.

36-a

Això passa poques vegades i a molt poca gent.

I quan passa i ho vols explicar tothom es pensa que t'ho inventes. Sobre-tot la gent gran, que només es creuen el que els explica la tele.

A la Núria li va passar.

Escolteu:

Feia molt de fred.

Un fred que gelava les paraules i els pensaments.

La Núria era al menjador de casa seva, assguda a terra jugant amb la seva nina. Li estava posant un jersei damunt del pijama perquè a la nit es destapava, i una nina constipada és molt empipadora.

La Núria cantava:

*Sol, Solet,
vine'm a veure, vine'm a veure*

...

Pataplaff! Un soroll i al bell mig de l'habitació apareix una mena d'ou ferrat però més gran que un elefant.

Que dic que un elefant! Més gran que deu elefants! O que cent elefants!

La Núria li diu:

—Qui ets, tu?

L'ou ferrat més gran que mil elefants contesta:

—Que no ho saps? Si tu m'has cridat, Núria!

—Jo? —pregunta la Núria; i amb el dit de la mà s'assenyala ella mateixa per deixar-ho ben clar a l'estrany visitant.

—Sí, tu —respon l'ou ferrat més gran que deu mil elefants.

I continua parlant:

—Quan cantaves m'has dit que vingues. Que no te'n recordes, Núria?

La Núria pensa en la cançó que cantava.

—Ah, sí. Cantava el «Sol solet, vine'm a veure, vine'm a veure...»

—Doncs, ja estic aquí. T'he vingut a veure. Ara digue'm que tens?

—Que no saps la cançó, tu? —pregunta la Núria

—Ui, Núria. Jo en sé moltes de cançons. Totes, em sembla. Però moltes vegades, els nens i les nenes les canteu a la vostra manera i jo em faig un embolic. Més val que em diguis què vols. —I el sol es posa bé un barrret que li tapa els seus cabells de foc.

—Te l'acabaré de cantar i sabràs el que vull. D'acord?

El sol fa que sí amb el cap.

—Sol, solet,
vine'm a veure, vine'm a veure.
Sol, solet,
vine'm a veure que tinc fred.

El sol es posa a riure i ensenya totes les dents.

—Ab, és un desig ben senzill de satisfer per un sol com jo.

I amb uns dits llargaruts com salsitxes i calentons com el pa torrat, li treu els mitjons i li escalfa els dits dels peus un a un.

La Núria nota que l'escalfor li puja per les cames i després s'entreté per la panxa i continua pujant pit amunt fins que li posa les galtes com dos tomàquets per a sucuar.

—Ui! —que diu la Núria— quina escalforeta més bona! La meua nina també en té, de fred.

El sol torna a repetir el que ha fet amb la Núria i la nina es posa vermella com un pebrotet.

—Està satisfet el teu desig? —pregunta el sol.

—I tant. Mai no havia estat tan calentoneta com ara!

Per darrera el sol apareix una figurota rodona, blanca i plena de forats.

—Qui és aquesta mena de formatge —pregunta la Núria.

I sent que diu:

—Apa, sol, que és hora de dormir. Avui ja has fet la feina i em toca a mi sortir a treballar.

El sol s'acosta a la Núria i li fa un petó que és molt dolç i no crema gens.

—Apa, Núria, ara cap al llit. A la Lluna no li agraden gaire els nens i les nenes que fan el ronsa per anar a dormir. Bona nit!

I el Sol i la Lluna se'n van com havien vingut.

La Núria fa un badall i pensa que quan la mare surti del lavabo i li expliqui qui ha vingut no se la creurà pas.

Però és ben veritat.

J. C.

in-37

Aquest sol, més gran que deu mil elefants, l'ha dibuixat la Núria, especialment per a l'infància.

DISPOSICIONS LEGALS

(D.O.G.C. núm. 1003, 10 juny 1988)

PRESIDÈNCIA DE LA GENERALITAT

DECRET

120/1988, de 5 de maig, pel qual s'assignen al Departament d'Ensenyament serveis en matèria d'atenció assistencial i educativa.

Mitjançant el Decret 191/1980, de 10 d'octubre (DOGC núm. 90, del 31), s'assignaren al Departament de Sanitat i Seguretat Social els serveis transferits a la Generalitat de Catalunya pel Reial Decret 1949/1980, de 31 de juliol, sobre traspàs de serveis de l'Estat en matèria de sanitat i serveis i assistència socials. Així mateix, en virtut del Decret 203/1980, de 21 d'octubre, s'assignaren als diversos òrgans del Departament de Sanitat i Seguretat Social la gestió i administració dels serveis i mitjans transferits. Posteriorment, atesa la creació de l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials com a entitat gestora de les prestacions de l'assistència i els serveis socials, li foren assignades a aquest Institut, mitjançant el Decret 436/1983, de 6 d'octubre, les competències de gestió i administració de les llars d'infants.

D'altra banda, la necessitat d'establir una normativa adequada i eficaç reguladora de l'atenció assistencial i educativa als infants de menys de sis anys no inscrits en centres, serveis i establiments sotmesos a les reglamentacions de l'administració educativa, motivà la publicació del Decret 65/1982, de 9 de març (DOGC núm. 219, de 30 d'abril) i de diversos reglaments emanats dels Departaments de Sanitat i Seguretat Social i d'Ensenyament.

Amb la intenció d'unificar els criteris d'actuació en aquest camp, s'ha considerat la necessitat d'assignar al Departament d'Ensenyament els serveis assistencials i educatius en relació amb els infants de menys de sis anys. En conseqüència, a proposta dels consellers de Sanitat i Seguretat Social i d'Ensenyament, amb l'acord previ del Consell Executiu,

DECRET:

Article únic

S'assignen al Departament d'Ensenyament les competències que, en matèria d'atenció assistencial-educativa als infants que fins a sis anys no inscrits en centres d'ensenyament foren assignades al Departament de Sanitat i Seguretat Social mitjançant els Decrets 191/1980, de 10 d'octubre, i 347/1981, d'1 de juny, posteriorment assignades a l'ICASS mitjançant el Decret 436/1983, de 6 d'octubre, així com els serveis actualment gestionats per aquest Institut en relació amb aquesta matèria.

Aquesta assignació s'entén sens perjudici de les competències que, pel que fa a les condicions higiènico-sanitàries de les llars d'infants i a la inspecció sanitària d'aquestes, corresponen al Departament de Sanitat i Seguretat Social.

DISPOSICIONS FINALS

— 1 El Departament d'Economia i Finances durà a terme els tràmits pertinents en relació amb les transferències de crèdits i habilitació d'aquells que siguin necessaris per donar compliment al que estableix el present Decret.

— 2 Es faculta els Consellers d'Ensenyament, de Sanitat i Seguretat Social i d'Economia i Finances per prendre les mesures oportunes per a l'execució d'aquest Decret.

DISPOSICIÓ DEROGATÒRIA

Queden derogades les disposicions de rang igual o inferior que s'oposin al que estableix el present Decret.

Barcelona, 5 de maig de 1988

JORDI PUJOL

President de la Generalitat de Catalunya

JOAN GUITART I AGELL

Conseller d'Ensenyament

JOSEP LAPORTE I SALAS

Conseller de Sanitat i Seguretat Social

informacions

Teatre infantil. «Fundació Miró».

La «Fundació Joan Miró» de Barcelona ha organitzat per aquest curs 88-89 un repertori d'espectacles en l'àmbit del teatre i adreçat a nens d'edats compreses dins de la primera etapa escolar.

Espectacles programats:

Novembre: «El graner d'ham» Titelles Babi

Desembre: «Sòl de fusta» Pep & Bocoï (pallassos)

Gener: «Aventures d'en Titella» Titelles T.E.I. de Sant Marçal

Febrer: «K-ZOO» Teatre de Sac (ombres xineses)

Març: «Una història de lleons» Munchis (nintots)

Abril: «Trastòbils Mecs» Tripijoc (titelles gegants)

Maig: «Si Fa Sol» Foc i Fum (espectacle musical)

Per a més informació truqueu al telèfon: (93) 329 19 08.

«VI Congrés d'Escola Infantil»

La Coordinadora d'Escoles Bressol de Catalunya organitza el VI Congrés d'Escola Infantil els dies 3, 4 i 5 de desembre a Girona.

L'objectiu del Congrés és reunir els professionals que treballen a Escoles Infantils per reflexionar conjuntament sobre la importància de la professionalització com a mitjà per aconseguir la qualitat d'educació que sempre hem defensat per als més petits: els nens de 0 a 6 anys.

Per a més informació adreceu-vos a: Oficina del 6è Congrés d'E.E.B.B. Ajuntament de Girona. Pl. del Vi, núm. 1. 17004 Girona Tel. (972) 20.14.00.

Congrés dels Moviments de Renovació Pedagògica

Els dies 24 a 29 d'abril de 1989 se celebrarà el 2n. Congrés dels Moviments de Renovació Pedagògica de l'Estat Espanyol a Gandia-La Safor, País Valencià.

Per a més informació adreceu-vos a: Secretaria Tècnica de la Mesa Estatal de M.R.Ps. Federació de M.R.Ps. del País Valencià. C.P. Joanot Martorell C/. Lluís Vives núm. 1, 46770, Xeraco Tel. (96) 289.01.73 (de 12 a 13 hores).

PRIMER DICCIONARI

9.232

Entrades rigorosament
seleccionades

13.038

Definicions

3.806

Sentits especialitzats,
sentits figurats, frases
fetes i expressions

1.002

Dibuixos

32

Pàgines a tot color

◆
Un diccionari a l'abast
dels alumnes
de 8 a 12 anys

▲
Un diccionari que
s'entén, amb definicions
clares i precises,
acompanyades
d'exemples que ajuden a
comprendre els sentits de
les paraules

●
Una eina indispensable
tant a casa com a l'escola

**EUMO
EDITORIAL**
ESTUDIS UNIVERSITARIS DE VIC

Espai per a una creativitat sense límit

40-a

**Ceres, Pintures de dit, Tempera,
Gouache, Barnís fixador,
Pasta Blanca per enganxar.
AL SERVEI DE L'ENSENYAMENT**

MANLEY®

ÍNDIX GENERAL 1988

- 1.— SECCIONS DE LA REVISTA
- 2.— TEMES
- 3.— AUTORS

SECCIONS DE LA REVISTA

Bones pensades

- Menús poètics per a petits gurmets ..... núm. 40 p. 18
- Els matalassos ..... núm. 41 p. 15
- Quan tres oques van al camp ..... núm. 42 p. 27
- Una imatge val més que mil paraules ..... núm. 43 p. 19
- Cuinar a la cuina. Crispetes ..... núm. 44 p. 20
- Jocs amb paper ..... núm. 45 p. 15

Editorial

- De 0 a 6 anys, educar? ..... núm. 40 p. 1
- El segle de l'infant ..... núm. 41 p. 1
- La vaga ..... núm. 42 p. 1
- Desànim? no, gràcies! ..... núm. 43 p. 1
- Canvis, persones i tarannàs ..... núm. 44 p. 1
- Ben tractats els animals. I els nens? ..... núm. 45 p. 1

Educar de 0 a 6 anys

- MALAGUZZI Loris-La integració de la diversitat ..... núm. 40 p. 4-9
- TARDOS Anna-Autonomia i/o dependència ..... núm. 41 p. 4-11
- CODINA MIR M. Teresa-Quan el grup de 3-4 anys entrí a l'escola obligatòria ..... núm. 42 p. 4-7
- GIMÉNEZ MORELL Teresa-L'audició en la formació del mestre ..... núm. 42 p. 8-9
- CONDE MARTÍ Mercedes-GARCÍA CABAÑAS Visitación-Petits personatges a la recerca d'autor ..... núm. 43 p. 4-9
- CASADEMONT OLLER Enrica-Les beceroles del llenguatge plàstic ..... núm. 44 p. 2-4
- SOLER AMIGÓ Joan-L'escola festiva, i tant que sí! ..... núm. 44 p. 5-7
- MATA GARRIGA Marta-La integració de l'Educació Infantil al Sistema Educatiu ..... núm. 45 p. 4-9

Escola 0-3

- CASALÉ MOURE Dolors-RUS FUERTES Empar-Activitat i reflexió . . . . . núm. 40 p. 10-12
- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material àudio-visual (I) . . . . . núm. 40 p. 13-15
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Xarxa d'Escoles Bressol a la Generalitat Republicana . . . . . núm. 40 p. 16-17
- SOGAS FIGUERAS Teresa-Una dama de companyia: la fotografia . . . . . núm. 41 p. 12-14
- MAGNANI Marica-Cap a una continuïtat educativa entre l'Escola Bressol i el Parvulari . . . . . núm. 42 p. 10-13
- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material àudio-visual (II) . . . . . núm. 42 p. 14-16
- SABINO Carme-CHICOTE RODRÍGUEZ Victòria-SOLER Núria-Una proposta de conte diferent . . . . . núm. 43 p. 10-11
- MONTOLI Rita Perani-LEGGIO Maria Luisa-L'adaptació del nen a l'Escola Bressol . . . . . núm. 43 p. 12-18
- SCHAFFER H. Rudolph-Educació individualitzada i educació en grup . . . . . núm. 44 p. 8-10
- VERNET NONELL Isabel-Sobre la funció de l'Escola Bressol . . . . . núm. 44 p. 11-12
- COLS CLOTET Carme-La mare torna al treball . . . . . núm. 45 p. 10-11
- FORNASA Walter-Recerca i Escola Bressol . . . . . núm. 45 p. 12-14

Escola 3-6

- PAHISA SOLANAS Carles-Treballar a parvulari . . . . . núm. 40 p. 20-22
- GORGORIO BOCHACA Pilar-Un hort a l'escola . . . . . núm. 40 p. 23-25
- JUNGFRAU E.P.-Les colònies al nostre parvulari . . . . . núm. 41 p. 16-18
- FEU VIDAL Teresa-VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Observar i experimentar amb els petits . . . . . núm. 41 p. 20-22
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-La casa dels nens de les germanes Agazzi . . . . . núm. 41 p. 24-25
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-L'aula del parvulari Decroly . . . . . núm. 42 p. 18-19
- FONS ESTEVE Montserrat-Racones per aprendre a llegir i a escriure . . . . . núm. 42 p. 20-25
- MANAUT Laura-Treball individualitzat i organització de la classe . . . . . núm. 43 p. 20-23
- RIERA MORENO Montserrat-La cuina a l'escola . . . . . núm. 43 p. 24-25
- ARTUR MARTORELL E.P. —L'observació del temps a parvulari . . . . . núm. 44 p. 14-16
- BIL ZILEERSTAGN Rut-CANET AYMERICH Laura-TOVIAS WERTHEIMER Susana-VIÑALS BISBAL Eulàlia-L'entrada dels pàrvuls de 4 anys . . . . . núm. 44 p. 17-19
- FEU VIDAL Teresa-VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Incorporem l'entorn a classe . . . . . núm. 45 p. 16-19
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Anar al parvulari al segle XIX . . . . . núm. 45 p. 20-23

Infant i salut

- SARIOL DÍAZ Mercè-La salut mental del mestre . . . . . núm. 40 p. 34-40
- CANALS CASAS, Ramon-El plaer del ben menjar . . . . . núm. 41 p. 32-33

- AGOSTINO Silva-MAGNI Enrico-L'hospitalització de l'infant . . . . . núm. 41 p. 34-38
- BIRULÉS Martí-BERROCAL CORREDÓ Manel-El mal d'esquena . . . . . núm. 42 p. 36-38
- CASASA CARBÓ, Josep M. —Els infants i els Jocs Olímpics . . . . . núm. 43 p. 38
- CPA Societat Catalana de Pediatria-Prevenició dels accidents infantils . . . . . núm. 43 p. 40-41
- PÉREZ FABRA Salvador-Prevenició d'accidents . . . . . núm. 44 p. 28-30
- ARAGÓ MITJANS Ignasi-Problemes emocionals del nen hospitalitzat . . . . . núm. 44 p. 31-32
- TORO TRALLERO Josep-L'ansietat en la primera infància . . . . . núm. 45 p. 32-35

Infant i societat

- BARBAL RODOREDA Margarida-Anem a l'òpera . . . . . núm. 40 p. 26-30
- TRESCENTS RIBÓ Adrià-Nens maltractats al raval . . . . . núm. 40 p. 31-33
- LARRAÑAGA MARTÍNEZ Carlos-El centre de dia materno-infantil . . . . . núm. 41 p. 27-29
- FRABONI Franco- «Mehr Zeit für Kinder» . . . . . núm. 41 p. 30-31
- MAYNÉ AMAT Joan-LLEAL GALZERAN Coloma-Històries d'olors . . . . . núm. 42 p. 30-31
- MUT CARBASSA Rosa-Les publicacions per als més petits . . . . . núm. 42 p. 32-34
- ORLANDI Alessandra-SELVA Anna-Casaglia: Anem al parc. Una setmana alternativa . . . . . núm. 43 p. 28-34
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Robert Owen creador del parvulari . . . . . núm. 43 p. 36-37
- SELLARÉS VIOLA Rosa-Conseqüències psicològiques del divorci dels pares en els nens . . . . . núm. 44 p. 21-26
- PATTE Geneviève-El temps d'un conte. Viatge amb l'Oncle Elefant . . . . . núm. 45 p. 24-31

Racó del conte

- MIQUEL DESCLOT-Que plogui vi que no fa mal . . . . . núm. 40 p. 42-43
- SERRANO Rosa-El sol fa vancances a l'armari . . . . . núm. 41 p. 40-41
- MARDUIX-La pedra d'or . . . . . núm. 42 p. 40-41
- ALIBÉS RIERA Dolors-Un dit eixerit . . . . . núm. 43 p. 42-43
- ROS VILANOVA Roser-el rei dels oficis . . . . . núm. 44 p. 34-38
- CELA OLLER Jaume-Quin fred que feia! . . . . . núm. 45 p. 36-37

Temps era temps

- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Xarxa d'Escoles Bressol a la Generalitat Republicana . . . . . núm. 40 p. 16-17
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-La casa dels nens de les germanes Agazzi . . . . . núm. 41 p. 24-25
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-L'aula del parvulari Decroly . . . . . núm. 42 p. 18-19
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Robert Owen creador del parvulari . . . . . núm. 43 p. 36-37
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Anar al parvulari al segle XIX . . . . . núm. 45 p. 20-23

TEMES

Adaptació

- MONTOLI Rita Perani-LEGGIO Maria Luisa-L'adaptació del nen a l'Escola Bressol ..... núm. 43 p. 12-18
- BIL ZILEERSTAGN Rut-CANET AYMERICH Laura-TOVIAS WERTHEIMER Susana-VIÑALS BISBAL Eulàlia-L'entrada dels pàrvuls de 4 anys ..... núm. 44 p. 17-19

Alimentació

- RIERA MORENO Montserrat-La cuina a l'escola ..... núm. 43 p. 24-25

Anàlisi institucional

- AGOSTINO Silva-MAGNI Enrico-L'hospitalització de l'infant ..... núm. 41 p. 34-38
- CODINA MIR M. Teresa-Quan el grup de 3-4 anys entri a l'escola obligatòria ..... núm. 42 p. 4-7
- CONDE MARTÍ Mercedes-GARCÍA CABAÑAS Visitación-Petits personatges a la recerca d'autor ..... núm. 43 p. 4-9
- MAGNANI Marica-Cap a una continuïtat educativa entre l'Escola Bressol i el Parvulari ..... núm. 42 p. 10-13
- VERNET NONELL M Isabel-Sobre la funció de l'Escola Bressol ..... núm. 44 p. 11-12

Aprenentatge

- FONS ESTEVE Montserrat-Racones per aprendre a llegir i a escriure ..... núm. 42 p. 20-25
- MANAUT Laura-Treball individualitzat, organització de la classe ..... núm. 43 p. 20-23

Audiovisuals

- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material àudio-visual (I) ..... núm. 40 p. 13-15
- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material àudio visual (II) ..... núm. 42 p. 14-16

Comunicació

- SOLER AMIGÓ Joan-L'escola festiva, i tant que sí! ..... núm. 44 p. 5-7

Cultura

- CANALS CASAS Ramon-El plaer del ben menjar ..... núm. 41 p. 32-33
- MAYNÉ AMAT Joan-LLEAL GALZERAN Coloma-Històries d'olors ..... núm. 42 p. 30-31

Didàctica

- GORGORIO BOCHACA Pilar-Un hort a l'escola ..... núm. 40 p. 23-25
- PAHISA SOLANAS Carles-Treballar a parvulari ..... núm. 40 p. 20-22

Disposicions legals

- RESOLUCIÓ de 9 de maig de 1988 de *convocatòria per a al realització de 7 cursos d'adoneització com a educadors de llars d'infants de fins a 3 anys, per a personal que presta servei a les llars d'infants* ..... núm. 43 p. 45
- DECRET de 5 de maig de 1988, pel qual s'assignen al Departament d'Ensenyament serveis en matèria d'atenció assistencial i educativa ..... núm. 45 p. 38

Dona

- LARRAÑAGA MARTÍNEZ Carlos-El centre de dia maternò-infantil ..... núm. 41 p. 27-29

Drets de l'infant

- CASASA CARBÓ Josep M.-Els infants i els Jocs Olímpics ..... núm. 43 p. 38
- FRABBONI Franco- «Mehr Zeit für Kinder» ..... núm. 41 p. 30-31
- MATA GARRIGA Marta-La integració de l'Educació Infantil al Sistema Educatiu ..... núm. 45 p. 4-9
- TARDOS Anna-Autonomia i/o dependència ..... núm. 41 p. 4-11
- TRESCENTS RIBÓ Adrià-Nens maltractats al raval ..... núm. 40 p. 31-33

Educació arreu del món

- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Robert Owen creador del parvulari ..... núm. 43 p. 36-37
- TARDOS Anna-Autonomia i/o dependència ..... núm. 41 p. 4-11

Educació

- CASALÉ MOURE Dolors-RUS FUERTES Empar-Activitat i reflexió ..... núm. 40 p. 10-12
- CONDE MARTÍ Mercedes-GARCÍA CABAÑAS Visitación-Petits personatges a la recerca d'autor ..... núm. 43 p. 4-9
- MATA GARRIGA Marta-La integració de l'Educació Infantil al Sistema Educatiu ..... núm. 45 p. 4-9
- PATTE Geneviève-El temps d'un conte. Viatge amb l'Oncle Elefant ..... núm. 45 p. 24-31
- SCHAFFER H. Rudolph-Educació individualitzada i educació de grup ..... núm. 44 p. 8-10

Educació sensorial

- ARTUR MARTORELL E.P.-L'observació del temps a parvulari ..... núm. 44 p. 14-16
- CASADEMONT OLLER Enrica-Les beceroles del llenguatge plàstic ..... núm. 44 p. 2-4

- FEU VIDAL Teresa-VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Observar i experimentar amb els petits ..... núm. 41 p. 20-22
- MAYNÉ AMAT Joan-LLEAL GALZERAN Coloma-Històries d'olors ..... núm. 42 p. 30-31

Elements de la natura

- ARTUR MARTORELL E.P.-L'observació del temps a parvulari ..... núm. 44 p. 14-16
- FEU VIDAL Teresa-VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Observar i experimentar amb els petits ..... núm. 41 p. 20-22
- MAYNÉ AMAT Joan-LLEAL GALZERAN Coloma-Històries d'olors ..... núm. 42 p. 30-31
- ORLANDI Alessandra-SELVA Anna-Casaglia: Anem al parc. Una setmana alternativa ..... núm. 43 p. 28-34

Entrevista

- CANALS CASAS Ramon-El plaer del ben menjar ..... núm. 41 p. 32-33
- FORNESA Walter-Recerca i Escola Bressol ..... núm. 45 p. 12-14

Escola

- SOLER AMIGÓ Joan-L'escola festiva, i tant que sí! ..... núm. 44 p. 5-7

Escola Bressol

- CASALÉ MOURE Dolors-RUS FUERTES Empar-Activitat i reflexió ..... núm. 40 p. 10-12
- SABINO Carme-CHICOTE RODRÍGUEZ Victòria-SOLER Núria-Una proposta de conte diferent ..... núm. 43 p. 10-11
- COLS CLOTET Carme-La mare torna al treball ..... núm. 45 p. 10-11
- FORNESA Walter-Recerca i Escola Bressol ..... núm. 45 p. 12-14
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Xarxa d'Escoles Bressol a la Generalitat Republicana ..... núm. 40 p. 16-17
- MONTOLI Rita Perani-LEGGIO Maria Luisa-L'adaptació del nen a l'Escola Bressol ..... núm. 43 p. 12-18

- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material audio-visual (I) ..... núm. 40 p. 13-15
- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material àudio-visual (II) ..... núm. 42 p. 14-16
- SOGAS FIGUERAS Teresa-Una dama de companyia: la fotografia ..... núm. 41 p. 12-14
- VERNET NONELL Isabel-Sobre la funció de l'Escola Bressol ..... núm. 44 p. 11-12

Espectacles

- BARBAL RODOREDÀ Margarida-Anem a l'òpera ..... núm. 40 p. 26-30

Esplai

- JUNGFRAU E.P.-Les colònies al nostre parvulari ..... núm. 41 p. 16-18

Esport

- CASASA CARBÓ Josep M.-Els infants i els Jocs Olímpics ..... núm. 43 p. 38

Estètica

- CASADEMONT OLLER Enrica-Les beceroles del llenguatge plàstic ..... núm. 44 p.2-4

Expressió

- GIMÉNEZ MORELL Teresa-L'audició en la formació del mestre ..... núm. 42 p. 8-9

Fer de mestre

- MAGNANI Marica-Cap a una continuïtat educativa entre l'Escola Bressol i el Parvulari ..... nrn. 42 p. 10-13

Festes populars

- SOLER AMIGÓ Joan-L'escola festiva, i tant que sí! ..... núm. 44 p. 5-7

Filosofia

- MALAGUZZI Loris-La integració de la diversitat ..... núm. 40 p. 4-9

Formació de mestres

- GIMÉNEZ MORELL Teresa-L'audició en la formació del mestre ..... núm. 42 p. 8-9

Història

- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Xarxa d'Escoles Bressol a la Generalitat Republicana ..... núm. 40 p. 16-17
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-La casa dels nens de les germanes Agazzi ..... núm. 41 p. 24-25
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-L'aula del parvulari Decroly ..... núm. 42 p. 18-19
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Robert Owen creador del parvulari ..... núm. 43 p. 36-37
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Anar al parvulari al segle XIX ..... núm. 45 p. 20-23

Infància

- AGOSTINO Silva-MAGNI Enrico-L'hospitalització de l'infant ..... núm. 41 p. 34-38

Literatura infantil

- ALBÉS RIERA Dolors-Un dit eixerit ..... núm. 43 p. 42-43
- CELA OLLER Jaume-Quin fred que feia! ..... núm. 45 p. 36-37
- MARDUÏX-La pedra d'or ..... núm. 42 p. 40-41
- MIQUEL DESCLOT-Que ploqui vi que no fa mal ..... núm. 40 p. 42-43
- MUT CARBASSA Rosa-Les publicacions per als més petits ..... núm. 42 p. 32-34
- PATTE Geneviève-El temps d'un conte. Viatge amb l'Oncle Elefant ..... núm. 45 p. 24-31
- ROS VILANOVA Roser-El rei dels oficis ..... núm. 44 p. 34-38
- SERRANO Rosa-El sol fa vacances a l'armari ..... núm. 41 p. 40-41

Llengua

- CHICOTE RODRÍGUEZ Victòria-SABINO Carme-SOLER Núria-Una proposta de conte diferent ..... núm. 43 p. 10-11

Llenguatge

- FONS ESTEVE Montserrat-Racones per aprendre a llegir i a escriure ..... núm. 42 p. 20-25

Material de joc i treball

- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material àudio-visual (I) ..... núm. 40 p. 13-15
- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material àudio-visual (II) ..... núm. 42 p. 14-16

Medi ambient

- FEU VIDAL Teresa-VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Incorporem l'entorn a classe ..... núm. 45 p. 16-19

Medicina

- ARAGÓ MITJANS Ignasi-Problemes emocionals del nen hospitalitzat ..... núm. 44 p. 31-32
- BIRULÉS Martí-BERROCAL CORREDÓ Manel-El mal d'esquena ..... núm. 42 p. 36-38

Mestres

- COLS CLOTET Carme-La mare torna al treball ..... núm. 45 p. 10-11
- SARIOL DÍAZ Mercè-La salut mental del mestre ..... núm. 40 p. 34-40

Metodologia

- MANAUT Laura-Treball individualitzat, organització de la classe ..... núm. 43 p. 20-23

Mètodes pedagògics

- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-La casa dels nens de les germanes Agazzi ..... núm. 41 p. 24-25
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-L'aula del parvulari Decroly ..... núm. 42 p. 18-19

Música

- BARBAL RODOREDA Margarida-Anem a l'òpera ..... núm. 40 p. 26-30
- GIMÉNEZ MORELL Teresa-L'audició en la formació del mestre ..... núm. 42 p. 8-9

Natura

- GORGORIO BOCHACA Pilar-Un hort a l'escola ..... núm. 40 p. 23-25

Pares

- CPA Societat Catalana de Pediatria-Prevenició dels accidents infantils ..... núm. 43 p. 40-41
- SELLARÉS VIOLA Rosa-Conseqüències psicològiques del divorci dels pares en els nens ..... núm. 44 p. 21-26

Parvulari

- CODINA MIR M. Teresa-Quan el grup 3-4 anys entri a l'escola obligatòria ..... núm. 42 p. 4-7
- FEU VIDAL Teresa-VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Observar i experimentar amb els petits ..... núm. 41 p. 20-22
- FEU VIDAL Teresa-VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Incorporem l'entorn a classe ..... núm. 45 p. 16-19

• FONS ESTEVE Montserrat-Racones per aprendre a llegir i a escriure	núm. 42 p. 20-25
• GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-La casa dels nens de les germanes Agazzi	núm. 41 p. 24-25
• GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-L'aula del parvulari Decroly	núm. 42 p. 18-19
• GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Anar al parvulari al segle XIX	núm. 45 p. 20-23
• GORGORIO BOCHACA Pilar-Un hort a l'escola	núm. 40 p. 23-25
• JUNGFRU E.P.-Les colònies al nostre parvulari	núm. 41 p. 16-18
• MANAUT Laura-Treball individualitzat, organització de la classe	núm. 43 p. 20-23
• PAHISA SOLANAS Carles-Treballar a parvulari	núm. 40 p. 20-22
• PÉREZ FABRA Salvador-Prevenició d'accidents	núm. 44 p. 28-30
• RIERA MORENO Montserrat-La cuina a l'escola	núm. 43 p. 24-25
• BIL ZILEERSTAGN Rut-CANET AYMERICH Laura-TOVIAS WERTHEIMER Susana-VIÑALS BISBAL Eulàlia-L'entrada dels parvuls de 4 anys	núm. 44 p. 17-19

Pedagogia

• MALAGÚZZI Loris-La integració de la diversitat	núm. 40 p. 4-9
• TARDOS Anna-Autonomia i/o dependència	núm. 41 p. 4-11

Plàstica

• CASADEMONT OLLER Enrica-Les beceroles del llenguatge plàstic	núm. 44 p. 2-4
--	----------------

Poesia

• Menús poètics per a petits gurmets	núm. 40 p. 18
--	---------------

Política educativa

• CODINA MIR M. Teresa-Quan el grup de 3-4 anys entrà a l'escola obligatòria	núm. 42 p. 4-7
• CONDE MARTÍ Mercedes-GARCÍA CABAÑAS Visitación-Petits personatges a la recerca d'autor	núm. 43 p. 4-9
• GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Xarxa d'Escoles Bressol a la Generalitat Republicana	núm. 40 p. 16-17
• MATA GARRIGA Marta-La integració de l'Educació Infantil al Sistema Educatiu	núm. 45 p. 4-9

Prevenició sanitària

• CPA Societat Catalana del Pediatría-Prevenició dels accidents infantils	núm. 43 p. 40-41
• LARRAÑAGA MARTÍNEZ Carlos-El centre d'atenció materno-infantil	núm. 41 p. 27-29
• PÉREZ FABRA Salvador-Prevenició d'accidents	núm. 44 p. 28-30

Programació

• JUNGFRU E.P.-Les colònies al nostre parvulari	núm. 41 p. 16-18
---	------------------

Psicologia

• ARAGÓ MITJANS Ignasi-Problemes emocional del nen hospitalitzat	núm. 44 p. 31-32
• Montoli Rita Perani-LEGGIO Maria Luisa-L'adaptació del nen a l'Escola Bressol	núm. 43 p. 12-18
• SCHAFFER H. Rudolph-Educació individualitzada i educació de grup	núm. 44 p. 8-10
• SELLARÉS VIOLA Rosa-Conseqüències psicològiques del divorci dels pares en els nens	núm. 44 p. 21-26
• TORO TRALLERO Josep-L'ansietat en la primera infància	núm. 45 p. 32-35

Recursos didàctics

• ARTUR MARTORELL E.P.-L'observació del temps a parvulari	núm. 44 p. 14-16
• CHICOTE RODRÍGUEZ Victòria-SABINO Carme-SOLER Núria-Una proposta de conte diferent	núm. 43 p. 10-11
• SOGAS FIGUERAS Teresa-Una dama de companyia: la fotografia	núm. 41 p. 12-14

Salut

• -BIRULÉS Martí-BERROCAL CORREDÓ Manel-El mal d'esquena	núm. 42 p. 36-38
• SARIOL DÍAZ Mercè-La salut mental del mestre	núm. 40 p. 34-40

Societat

• AGOSTINO Silva-MAGNI Enrico-L'hospitalització de l'infant	núm. 41 p. 34-38
• ARAGÓ MITJANS Ignasi-Problemes emocionals del nen hospitalitzat	núm. 44 p. 31-32
• CASASA CARBÓ Josep M.-Els infants i els Jocs Olímpics	núm. 43 p. 38
• CANALS CASAS Ramon-El plaer del ben menjar	núm. 41 p. 32-33
• FRABONI Franco-«Mehr Zeit für Kinder»	núm. 41 p. 30-31
• GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Robert Owen creador del parvulari	núm. 43 p. 36-37
• LARRAÑAGA MARTÍNEZ Carlos-El centre de dia materno-infantil	núm. 41 p. 27-29
• MUT CARABASSA Rosa-Les publicacions per als més petits	núm. 42 p. 32-34
• ORLANDI Alessandra-SELVA Anna-Casaglia: anem al parc. Una setmana alternativa	núm. 43 p. 28-34
• PATTE Geneviève-El temps d'un conte. Viatge amb l'Oncle Elefant	núm. 45 p. 24-31
• SELLARÉS VIOLA Rosa-Conseqüències psicològiques del divorci dels pares en els nens	núm. 44 p. 21-26

AUTORS

- AGOSTINO Silva-L'hospitalització de l'infant ..... núm. 41 p. 34-38
- ALIBÉS RIERA Dolors-Un dit eixerit ..... núm. 43 p. 42-43
- ARAGÓ MITJANS Ignasi-Problemes emocionals del nen hospitalitzat ..... núm. 44 p. 31-32
- ARTUR MARTORELL E.P.-L'observació del temps a parvulari ..... núm. 44 p. 14-16
- BARBAL RODONEDA Margarida-Anem a l'òpera ..... núm. 40 p. 26-30
- BERROCAL CORREDÓ Manel-El mal d'esquena ..... núm. 42 p. 36-38
- BIL ZILEERSTAGEN Rut-L'entrada dels parvuls de 4 anys ..... núm. 44 p. 17-19
- BIRULÉS Martí-El mal d'esquena ..... núm. 42 p. 36-38
- CANALS CASAS Ramon-El plaer del ben menjar ..... núm. 41 p. 32-33
- CANET AYMERICH Laura-L'entrada dels parvuls de 4 anys ..... núm. 44 p. 17-19
- CASADEMONT OLLER Enrica-Les beceroles del llenguatge plàstic ..... núm. 44 p. 2-4
- CASALÉ MOURE Dolors-Activitat i reflexió ..... núm. 40 p. 10-12
- CASASA CARBÓ Josep M.-Els infants i els Jocs Olímpics ..... núm. 43 p. 38
- CELA OLLER Jaume-Quin fred que feia! ..... núm. 45 p. 36-37
- CHICOTE RODRÍGUEZ Victòria-Una proposta de conte diferent ..... núm. 43 p. 10-11
- CODINA MIR M. Teresa-Quan el grup de 3-4 anys entri a l'escola obligatòria ..... núm. 42 p. 4-7
- COLS CLOTET Carme-La mare torna al treball ..... núm. 45 p. 10-11
- CONDE MARTÍ Mercedes-Petits personatges a la recerca d'autor ..... núm. 43 p. 4-9
- CPA Societat Catalana de Pediatria-Prevenició dels accidents infantils ..... núm. 43 p. 40-41
- FEU VIDAL Teresa-Observar i experimentar amb els petits ..... núm. 41 p. 20-22
- FEU VIDAL Teresa-Incorporem l'entorn a classe ..... núm. 45 p. 16-19
- FONS ESTEVE Montserrat-Racones per aprendre a llegir a escriure ..... núm. 42 p. 20-25
- FORNESA Walter-Recerca i Escola Bressol ..... núm. 45 p. 12-14
- FRABONI Franco-«Mehr Zeit für Kinder» ..... núm. 41 p. 30-31
- GARCÍA CABAÑAS Visitación-Petits personatges a la recerca d'autor ..... núm. 43 p. 4-9
- GIMÉNEZ MORELL Teresa-L'audició en la formació del mestre ..... núm. 42 p. 8-9
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Xarxa d'Escoles Bressol a la Generalitat Republicana ..... núm. 40 p. 16-17
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-La casa dels nens de les germanes Agazzi ..... núm. 41 p. 24-25
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-L'aula del parvulari Decroly ..... núm. 42 p. 18-19
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Robert Owen creador del parvulari ..... núm. 43 p. 36-37
- GONZÁLEZ-AGÀPITO Josep-Anar al parvulari al segle XIX ..... núm. 45 p. 20-23
- GORGORIO BOCHACA Pilar-Un hort a l'escola ..... núm. 40 p. 23-25
- JUNGFRAU E.P.-Les colònies al nostre parvulari ..... núm. 41 p. 16-18
- LARRAÑAGA MARTÍNEZ Carlos-El centre de dia materno-infantil ..... núm. 41 p. 27-29
- LEGGIO Maria Luisa-L'adaptació del nen a l'Escola Bressol ..... núm. 43 p. 12-18
- LLEAL GALZERAN Coloma-Històries d'olors ..... núm. 42 p. 30-31
- MAGNANI Marica-Cap a una continuïtat educativa entre l'Escola Bressol i el Parvulari ..... núm. 42 p. 10-13
- MAGNI Enrico-L'hospitalització de l'infant ..... núm. 41 p. 34-38
- MALAGUZZI Loris-La integració de la diversitat ..... núm. 40 p. 4-9
- MANAUT Laura-Treball individualitzat, organització de la classe ..... núm. 43 p. 20-23
- MARDUIX-La pedra d'or ..... núm. 42 p. 40-41
- MATA GARRIGA Marta-La integració de l'Educació Infantil al Sistema Educatiu ..... núm. 45 p. 4-9
- MAYNÉ AMAT Joan-Històries d'olors ..... núm. 42 p. 30-31
- MONTOLI Rita Perani-L'adaptació del nen a l'Escola Bressol ..... núm. 43 p. 12-18
- MIQUEL DESCLOT-Que plogui vi que no fa mal ..... núm. 40 p. 42-43
- MUT CARBASSA Rosa-Les publicacions per als més petits ..... núm. 42 p. 32-34
- ORLANDI Alessandra-Casaglia: anem al parc. Una setmana alternativa ..... núm. 43 p. 28-34
- PAHISA SOLANAS Carles-Treballar a parvulari ..... núm. 40 p. 20-22
- PATTE Geneviève-El temps d'un conte. Viatge amb l'Oncle Elefant ..... núm. 45 p. 24-31
- PÉREZ FABRA Salvador-Prevenició d'accidents ..... núm. 44 p. 28-30
- PÉREZ PEREZ Anna-Què en fem del material àudio-visual (I) ..... núm. 40 p. 13-15
- PÉREZ PÉREZ Anna-Què en fem del material àudio-visual (II) ..... núm. 42 p. 14-16
- RIERA MORENO Montserrat-La cuina a l'escola ..... núm. 43 p. 24-25
- ROS VILANOVA Roser-El rei dels oficis ..... núm. 44 p. 34-38
- RUS FUERTES Empar-Activitat i reflexió ..... núm. 40 p. 10-12
- SABINO Carme-Una proposta de conte diferent ..... núm. 43 p. 10-11
- SARIOL DÍAZ Mercè-La salut mental del mestre ..... núm. 40 p. 34-40
- SCHAFFER H. Rudolph-Educació individualitzada i educació de grup ..... núm. 44 p. 8-10
- SELLARÉS VIOLA Rosa-Conseqüències psicològiques del divorci dels pares en els nens ..... núm. 44 p. 21-26
- SELVA Anna-Casaglia: Anem al parc. Una setmana alternativa ..... núm. 43 p. 28-34
- SERRANO Rosa-El sol fa vacances a l'armari ..... núm. 41 p. 40-41
- SOGAS FIGUERAS Teresa-Una dama de companyia: la fotografia ..... núm. 41 p. 12-14
- SOLER AMIGÓ Joan-L'escola festiva, i tant que sí! ..... núm. 44 p. 5-7
- SOLER Núria-Una proposta de conte diferent ..... núm. 43 p. 10-11
- TARDOS Anna-Autonomia i/o dependència ..... núm. 41 p. 4-11
- TORO TRALLERO Josep-L'ansietat en la primera infància ..... núm. 45 p. 32-35
- TOVIAS WERTHEIMER Susana-L'entrada dels parvuls de 4 anys ..... núm. 44 p. 17-19
- TRESCENTS RIBÓ Adrià-Nens maltractats al raval ..... núm. 40 p. 31-33
- VERNET NONELL Isabel-Sobre la funció de l'Escola Bressol ..... núm. 44 p. 11-12
- VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Observar i experimentar amb els petits ..... núm. 41 p. 20-22
- VILARNAU ESCRIBÀ Teresa-Incorporem l'entorn a classe ..... núm. 45 p. 16-19
- VIÑALS BISBAL Eulàlia-L'entrada dels parvuls de 4 anys ..... núm. 44 p. 17-19

cop d'ull a revistes

Didàctica

EL CARRER DE LES BOTIGUES. E.B. Tris-Tras. «*Guix*», núm. 129-130, jul-agost 1988, pp. 49-50.

GIOCANDO... CON FATA GOCOLINA SI CERCA, SI SCOPRE, SI IMPARA. Monogràfic. «*Scuola Materna*», núm. 17, jul. 1988, pp. 5-40.

TUTTI IN ACQUA. L'ACQUA RISORSA EDUCATIVA. Dossier. «*Bambini*», núm. 6, juny 1988, pp. 29-68.

Educació

LA EDUCACIÓN INFANTIL. J. Torres. «*Cuadernos de Pedagogía*», núm. 161, jul-agost 1988, pp. 60-63.

Educació especial

MUSICOTERAPIA. B. de Angelis. «*Riforma della scuola*», núm. 6, juny 1988, p. 70.

Literatura infantil

COM CONÈIXER ELS LLIBRES INFANTILS. T. Mañà i E. Ormella. «*Guix*», núm. 129-130, jul-agost 1988, pp. 13-16.

GUIA DE COL·LECCIONS INFANTILS I JUVENILS. T. Mañà. «*Llibreria*», núm. 121, juny 1988, pp. 30-42.

Llengua

LA SORPRESA. UN EXERCICI MOTIVADOR DEL LLENGUATGE. M. Sánchez. «*Guix*», núms. 129-130, jul-agost 1988, pp. 51-52.

LES RONDALLES A L'ESCOLA AVUI. M. Vives. «*El Mirall*», núm. 18, juny 1988, pp. 42-43.

Pedagogia

LA SINTESI DEI LAVORI DI AREA. «*Infanzia*», núm. 9, maig-juny 1988, pp. 53-61.

PÉDAGOGIE FREINET, PÉDAGOGIE DE L'EXPRESSION ET DE LA COMMUNICATION. «*Le nouvel éducateur*», supl. 169, juny 1988, pp. 22-24.

Política educativa

EL PANORAMA EUROPEO. I. Egido i C. Hernández. «*Cuadernos de Pedagogía*», núm. 161, jul-agost 1988, pp. 39-41.

DAGLI ORIENTAMENTI AI PROGRAMMI, PER UNA CULTURA DELL'INFANZIA. F. Frabboni. «*Infanzia*», núm. 9, maig-juny 1988, pp. 46-50.

IL «NOSTRO» TESTO PROPOSTO PER I NUOVI ORIENTAMENTI. «*Infanzia*», núm. 9, maig-juny 1988, pp. 5-45.

PROYECTO DE REFORMA. J. Gimeno. «*Cuadernos de Pedagogía*», núm. 161, jul-agost 1988, pp. 47-52.

in-fàn-ci-a

educar de 0 a 6 anys

Còrsega, 271
08008 BARCELONA

ci-47

Obsequiar amb una

subscripció a in-fàn-ci-a

Un bon regal de reis
per a tot l'any!

Butlleta de subscripció

Cognoms _____ Nom _____

Adreça _____

Codi P. _____ Població _____ Província _____

Telèfon _____

Se subscriu a In-fàn-ci-a (6 números) per a l'any 1989: 2.670,— Ptes.

Pagament: per taló adjunt a la Butlleta
Per domiciliació bancària

48-a

Butlletí de domiciliació bancària

Nom i Cognoms _____

Nom i Cognoms del titular _____

Banc/Caixa _____ Agència _____

Població _____ Província _____

no. compte / llibreta _____

Senyors: Els agrairé que amb càrrec al meu compte/llibreta atenguin el rebut que anyalment els presentarà «Rosa Sensat» a.a.p.s.a. per al pagament de la meua subscripció a **In-fàn-ci-a**

(Envieu el paper sencer)

(firma)

biblioteca

N. Browne
P. France

Hacia una
educación infantil
no sexista

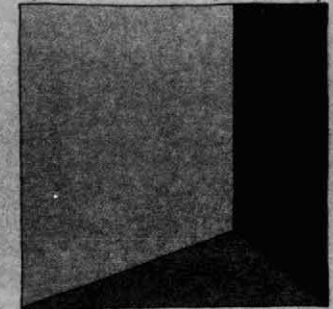
M.E.C. Morata

BOWNE, N. i FRANCE, P. **Hacia una educación infantil no sexista.** Madrid. MEC-Morata, 1988.

És un estudi sobre les actituds diferents i discriminatives inserides en l'educació segons el sexe del nen. Partint d'una anàlisi històrica les autores mostren com des dels primers anys de vida l'educació marca i regula el món i la personalitat de la dona. Després de fer un estudi minuciós de l'educació i la cultura anglo-saxona posen de manifest nombroses actituds i valoracions ocultes darrera el més absolut progressisme que revelen prejudicis sexistes. Malgrat les diferències culturals entre els països, quan es llegeix aquest llibre veiem immediatament el paral·lelisme entre les situacions a què ens referim.

ELS RACONS DE TREBALL
Una nova forma d'organitzar el treball personalitzat

CARME FIGUERAS
M. ANTONIA PUJOL

EUMO EDITORIAL

C. FIGUERAS-M.A. PUJOL
Els racons de treball
Vic. Eumo, 1988

Aquest llibre és, de fet, una guia pràctica perquè qualsevol mestra de parvulari i de cycle inicial pugui adaptar a la realitat concreta de la seva aula i dels seus alumnes una organització en forma de racons que possibiliti el treball personalitzat de l'alumne a partir de la utilització lliure, però ordenada, de l'espai i dels materials escolars que una classe estructurada en racons permet.

Tots aquests racons de treball han estat experimentats a l'escola, la qual cosa garanteix encara més l'eficàcia del treball presentat així com la seva possibilitat d'aplicació a altres àmbits escolars.

Temes d'Infància, és una nova col·lecció de llibres de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. Vol esdevenir un instrument de treball, una aportació més a aquest compromís col·lectiu que molts professionals han pres per convertir en realitat el projecte per a una bona atenció educativa al nen petit.

temes d'in-fàn-ci-a

educar de 0 a 6 anys

1. **Les necessitats i els drets dels infants.**
Liliane Lurçat

2/3. **Trenta-tres contes.**
A cura de Roser Ros

4. **L'Infant i l'escola bressol.**
Pepa Òdena

5. **Esport.**
Andrea Imeroni

6. **Jocs dansats.**
Mercè Vilar

7. **El mirall travessat pels infants.**
Equip Reggio Emilia

Temes d'Infància, és una iniciativa conjunta de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, i la Diputació de Barcelona.

 nathan

*a Catalunya,
en català.*

a **ABACUS**®
servei a l'ensenyament